

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXIX
Књига 57

Нови Сад, април 1997
Број 4

САДРЖАЈ

Тема Гласника:
ПРАВО, МЕДИЦИНА, ЕТИКА

ЧЛАНЦИ

Др Олга Цвејић Јанчић Кривична дела против достојанства личности и морала као индикације за дозвољени прекид трудноће / 107

Др Јовица Релић Самоанализа као значајан чинилац побољшања здравственог стања и правног положаја извршилаца кривичних дела оболелих од шизофреније ако су под „заклетвом” / 113

Мр Зоран Лончар Улога органа управе у поступку експропријације / 122

РАСПРАВЕ

Момчило Д. Кнежевић Нека питања односа „презумпције невиности” и изузећа судија у кривичном поступку / 143

ПРИКАЗИ

Др Гордана Вукадиновић Слободан Перовић: „Правно-филозофске расправе” / 146

ХРОНИКА

Никшићки и цетињски процеси — Хашки трибунал — Радне верзије закона о јавном информисању и својинској трансформацији — Оснивање Друштва судија — Контрола Привредног суда у Београду — Проф. др Слободан Перовић на Катедри Адвокатске коморе Војводине / 150

ПРАКСА

Одлуке Савезног уставног суда / 153

IN MEMORIAM

Золтан Корхец (1931—1997) / 157

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора Адвокатске коморе Војводине / 158

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК” Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом

CONTENTS

Topic of Glasnik: LAW, MEDICINE, ETHICS

ARTICLES

- Olga Cvejić Jančić, Ph. D. Crimes Against Personal Dignity and Morals
Serving as a Permissible Ground for an
Induced Abortion / 107
- Jovica Relić, Ph. D. Self-Analysis as an Important Factor in
Improving Health Condition and Legal
Status of Perpetrators of Criminal Acts
Suffering from Schizophrenia if They are
under „Oath” / 113
- Zoran Lončar, LL. M. The Role of Administration in the Procedure
of Expropriation / 122

DISCUSSIONS

- Momčilo D. Knežević Some Questions About Relationship Between
the Presumption of Innocence and
Exception of Judge in the Criminal
Proceedings / 143

REVIEWS

- Gordana Vukadinović, Ph. D. Slobodan Perović: „Discussions About the
Philosophy of Law” / 146

CHRONICLE / 150

CASE LAW

Decisions of the Federal Constitutional Court / 153

IN MEMORIAM

Zoltan Korhecz (1931—1997) / 157

NOTICES

From the Meeting of the Managing Board of the Vojvodina Bar Association / 158

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Основана 1921. у Новом Саду

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косја Мајински (1928—1932), др Никола Николић (1933—1936), др Василије Сјанковић (1936), др Славко М. Бирић (1937), Владимир К. Хаџи (1937—1941), Милорад Бојић (1952—1972), Сава Савић (1973—1987), Мирослав Зделар (1987—1994)

Уређивачки одбор

СЛОБОДАН БЕЉАНСКИ

главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веј, адвокат у Новом Саду, Милан Добросављев, адвокат у Новом Саду, др Јанко Кубињец, адвокат у Бачком Петровцу, Срђан Миковић, адвокат у Панчеву, Предраг Веселиновић, адвокат у Новом Саду, Радивоје Јовић, адвокат у Новом Саду

Технички уредник
Мирјана Јовановић

Адреса Уредништва
21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1. Телефон: 021/29-459, 21-235
Рукописи се не враћају

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXIX
Књига 57

Нови Сад, април 1997
Број 4

ЧЛАНЦИ

УДК 343.6:618.39-089.888.14

Др Оліа Цвејић Јанчић
професор Правног факултета у Новом Саду

КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ ДОСТОЈАНСТВА ЛИЧНОСТИ И МОРАЛА КАО ИНДИКАЦИЈЕ ЗА ДОЗВОЉЕНИ ПРЕКИД ТРУДНОЋЕ*

САЖЕТАК: У случају дозвољеног абортуса одобрење се може дати само на основу законом предвиђених индикација, међу које спада и трудноћа услед извршења одређених кривичних дела против достојанства личности и морала. Аутор у том погледу истиче неколико проблема: нпр. уколико кривични поступак дуже траје, захтев за прекид трудноће може постати беспредметан, јер конзилијум лекара или етички одбор не могу одобрити прекид трудноће без пресуде кривичног суда, без које нема кривичног дела, па према томе ни индикација за легални абортус.

Други проблем се јавља услед изостављања кривичног дела принуде на обљубу из чл. 104. КЗ, чија последица исто може бити нежељена трудноћа. Аутор сматра да је набрајање тзв. „сексуалних” кривичних дела требало дати егземплифкативно, а не таксативно, као што је учињено у Закону о прекиду трудноће те стога решење види у ширем тумачењу Закона.

У раду се предлаже и проширење граница тзв. слободног абортуса на дванаест недеља старости плода, што је предвиђено правом многих европских земаља, јер период од десет недеља често није довољан ни да се констатује трудноћа, ни да се донесе одлука о абортусу.

Кључне речи: прекид трудноће, индикације за дозвољени прекид трудноће, кривична дела против достојанства личности и морала.

* Рад примљен: 28. I 1997.

У Србији је маја 1995. године¹ усвојен нови Закон о поступку прекида трудноће у здравственој установи. И овим законом као и ранијим, одређени број кривичних дела против достојанства личности и морала и кривичних дела против брака и породице ушао је у групу индикација за дозвољени прекид трудноће. Наиме, Закон прави разлику између две групе случајева код легалних прекида трудноће:

1) Прву групу чине случајеви у којима трудноћа није прешла десет недеља старости плода, тако да је прекид трудноће слободан, и за његово извршење није потребно посебно истицање било каквих разлога због којих се трудноћа жели прекинути. То је тзв. слободан прекид трудноће о коме одлучује лекар специјалиста акушерства и гинекологије одговарајуће (овлашћене)² здравствене установе на усмени захтев труднице. Међутим, за само извршење прекида трудноће увек је потребна претходна писмена сагласност трудне жене (чл. 9. Закона), без обзира на одмакlost трудноће, и без обзира ко одлучује о постојању законских услова за извршење прекида трудноће.

2) Другу групу чине случајеви у којима је трудноћа прешла десет недеља и у којима прекид нежељене трудноће може бити извршен само на основу дозволе овлашћених тела. То је конзилијум лекара здравствене установе за прекид трудноће до двадесет недеља, и етички одбор здравствене установе, за прекид трудноће која је прешла двадесет недеља. Дозвола за прекид трудноће старије од десет недеља се може дати само уколико се установи да за то постоје разлози предвиђени законом. То је тзв. дозвољени прекид трудноће који може бити извршен у законом индицираним случајевима. Индикације за дозвољени прекид трудноће су према чл. 6. став 2. Закона следеће:

а) када се на основу медицинских индикација утврди да се на други начин не може спасити живот или отклонити тешко нарушавање здравља жене (тзв. медицинске индикације);

б) када се на основу научно-медицинских сазнања може очекивати да ће се дете родити са тешким телесним или душевним недостацима (тзв. еугеничне индикације);

в) када је до зачећа дошло извршењем кривичног дела (силовање, обљуба над немоћним лицем, обљуба над малолетним лицем, обљуба злоупотребом положаја, завођење и родскрнављење — тзв. моралноправне индикације).

¹ Закон је донет 11. маја 1995. године, а ступио на снагу осмог дана од дана објављивања у Сл. гласнику Р. Србије тј. 19. маја 1995. године (Сл. гласник РС бр. 16/95. од 12. маја 1995. г.).

² Закон ближе одређује у чл. 10. које здравствене установе могу вршити прекид трудноће, односно који су минимални стандарди здравствене установе за прекид трудноће до десет недеља, затим од десет до двадесет недеља, и најзад које услове мора испуњавати установа која може вршити прекид трудноће преко двадесет недеља.

Закон експлиците наводи пет кривичних дела против достојанства личности и морала и једно кривично дело против брака и породице (родоскрнављење), чије извршење може имати за последицу нежељену трудноћу, а што може бити разлог за дозволу прекида трудноће која је прешла десет недеља. Ова кривична дела набројана су таксативно, као што се види из законског текста, цитирано под в).

У свим тим случајевима жртва кривичног дела може бити само женско лице, јер остали случајеви извршења ових кривичних дела, где би се као жртва јављало лице мушког пола, излазе из оквира теме коју разматрамо.

Основни проблеми код ове групе индикација су квалификација кривичног дела у граничним случајевима, изостављање извесних кривичних дела из групе морално-правних индикација за дозвољени прекид трудноће и најзад, трајање кривичног поступка.

Најзначајнији проблем је ипак трајање кривичног поступка, јер према слову Закона о поступку прекида трудноће у здравственој установи прекид трудноће после навршене десете недеље трудноће се изузетно може извршити, између осталог, када је до зачећа дошло извршењем одређених кривичних дела против достојанства личности и морала. Према томе да би одговарајуће тело које је овлашћено да одлучује о захтевима за прекид трудноће која је одмакла преко десет недеља (то су по Закону конзилијум лекара или етички одбор)³ могло да утврди постојање законских услова у овим случајевима, потребно је да буде поднет доказ о извршеном кривичном делу. Постојање кривичног дела може утврдити једино надлежни орган — то је кривични суд. Без пресуде кривичног суда нема кривичног дела, јер ниједан други орган није овлашћен да о томе одлучује. Да би се међутим утврдило да ли постоји кривично дело потребно је спровести кривични поступак који може трајати (и по правилу и траје) дуже времена, што може довести до тога да по његовом окончању захтев за прекид трудноће постане беспредметан. То представља озбиљан проблем у примени овог закона, јер се са једне стране намеће потреба хитног решавања захтева за дозволу прекида трудноће старије од десет недеља, а са друге стране, без окончаног кривичног поступка нема законских услова за извршење прекида трудноће, који се, ако је у питању трудноћа која је прешла десет недеља само изузетно може дозволити у законом предвиђеним случајевима.

³ Конзилијум лекара здравствене установе је надлежан да одлучује о захтевима за дозволу прекида трудноће тј. о постојању законских услова за дозволу уколико је у питању трудноћа старија од десет али која није прешла двадесет недеља старости плода. Чланове конзилијума именује здравствена установа. Када се ради о трудноћи старијој од двадесет недеља о постојању законских услова за дозволу прекида трудноће одлучује етички одбор здравствене установе. Председника и чланове етичког одбора именује министарство надлежно за послове здравља на предлог одговарајуће здравствене установе.

Иако је и досадашњи Закон предвиђао исто, проблем није био толико изражен због тога што је ранији Закон предвиђао и групу тзв. социјалних индикација, на основу којих је могао бити дозвољен прекид трудноће старије од десет недеља уколико би трудна жена у току трудноће или после порођаја могла доћи у тешке личне, породичне и материјалне прилике. Ове индикације су практично омогућавале врло широку либерализацију прекида трудноће, и уколико кривични поступак *in concreto* уопште не би био покренут или би се одужио, прекид нежељене, а већ одмакле трудноће је могао бити захтеван из социјалних индикација. Нежељена трудноћа изазвана извршењем неког од законом предвиђених тзв. „сексуалних” кривичних дела би свакако и недвосмислено довела трудну жену у тешке личне, породичне и материјалне прилике, што је омогућавало извршење прекида трудноће и по основи тих индикација.

Нови Закон је међутим увео знатно рестриктивнији режим прекида трудноће старије од десет недеља, тако да и овај проблем добија много већи значај. Он ће првенствено искрснути као озбиљан проблем за конзилијум лекара који треба да одлучи да ли постоје законски услови за прекид трудноће која је прешла десет недеља а која није старија од двадесет недеља, односно за етички одбор здравствене установе који треба да одлучи о истом питању ако је трудноћа старија од двадесет недеља. Да ли ће се они ограничити на прихватање доказа који чине вероватним да је кривично дело извршено (нпр. доказ да је покренут кривични поступак или да је већ донета првостепена пресуда којом је утврђено постојање кривичног дела) и тиме одступити од Закона, или ће се стриктно држати закона и тиме евентуално погоршати положај жртве кривичног дела, је питање које у пракси може имати значајне импликације. Закон о томе није водио довољно рачуна, јер као што је поменуто, то до сада и није имало толики практични значај обзиром на либералнији режим досадашњег Закона.

Друго питање које у примени новог Закона добија много већи значај јесте изостављање кривичног дела принуде на обљубу из чл. 104. Кривичног закона Србије, чија последица исто тако може бити нежељена трудноћа. Ово кривично дело ће постојати у случају принуде на обљубу женског лица са којим извршилац није у брачној заједници, а која се врши озбиљном претњом да ће се за то лице, или за неко друго њему блиско лице открити нешто што би шкодило њиховој части или угледу, или озбиљном претњом другим тешким злом, уколико не постоје обележја неког другог кривичног дела. Према томе то је посебно кривично дело које није нашло места у набрајању кривичних дела из групе кривичних дела против достојанства личности и морала, а која се јављају као индикације за дозвољени прекид трудноће одмакле преко десет недеља. Закон о поступку прекида трудноће би био боље редигован да су ова кривична дела

наведена егземплифкативно, а не таксативно као што је то овде случај (чл. 6. ст. 2. тач. 3. Закона).

Један од могућих начина превазилажења овог проблема је усвајање нешто слободнијег и ширег тумачења поменуће одредбе члана 6. ст. 2. тач. 3. Закона. Наиме, прихватањем тумачења да стављањем набројаних кривичних дела која представљају индикације за дозвољени прекид трудноће у заграду, законодавац није искључио и евентуално нека друга, слична кривична дела из ове групе, проблем би могао да се реши, а жртва кривичног дела заштити од нежељених последица.

Треба још нагласити да питања на која смо указали могу имати посебно значајне импликације и због чињенице да је тзв. слободан прекид трудноће новим Законом, као и ранијим, остављен на доста ниској граници од десет недеља старости плода, што уз усвојени ригорознији режим дозвољеног прекида трудноће која је прешла десет недеља може створити озбиљне проблеме за жене жртве „сексуалних” кривичних дела, као и за њихове породице. Период од десет недеља често није довољан ни да се констатује нежељена трудноћа, нити да се донесе одлука о њеном прекиду, тако да би нешто боља солүција била померање границе слободног прекида трудноће на 12 недеља старости плода, јер би проблеми ове врсте били донекле ублажени.⁴ Сем тога, и у већини европских земаља се дванаест недеља јавља као граница за разликовање прекида трудноће који се врши на захтев жене, и прекида трудноће који може бити извршен само уз одговарајућу дозволу (нпр. у Аустрији, Данској, Грчкој, Мађарској, Норвешкој, а у Шведској чак до осамнаест недеља и др.).

CRIMES AGAINST PERSONAL DIGNITY AND MORALS SERVING AS A PERMISSIBLE GROUND FOR AN INDUCED ABORTION

Dr Olga Cvejić Jančić

Summary

The issue of determining certain crimes against personal dignity and morals seen as permissible grounds for an induced abortion under the 1995 Law of Serbia on the procedures for inducing an abortion, has been treated in this article. The author points out that this Law differentiates between two groups of legally induced abortions. The first is the so-called freely induced abortion (when the fetus is less than ten weeks old). In such cases, it is enough for a pregnant woman to make a request for an abortion. In the second group (when the pregnancy is longer than ten weeks), an authorization of a doctor's or of an ethics committee, depending on the length of pregnancy, is required for a legally induced abortion.

⁴ Видети више о овоме у раду О. Цвејић Јанчић: *Прекид трудноће као метод планирања породице*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1—3/93—95, стр. 95—107.

The authorization for an induced abortion may be given only on grounds provided by law. One of them is a case when the unwanted pregnancy is a result of a crime against personal dignity and morals. The author points out to several problems arising in that respect. In particular, if the criminal proceedings last for an extended period of time, the request for amortion may become futile. This is the case, because the doctor's or the ethics committee may authorize an abortion only pursuant to a judgment of the criminal court. Only the court has hurisdiction to decide whether the crime was actually committed. Without the judgment of the criminal court, there is no crime, and thus, there is no permissible ground for a legal abortion.

The second problem that arises out of this rule is the omitting of the crime of forceful inducement of a sexual intercourse provided in the Criminal Code, Article 104, from the list of permissible grounds of abortion, in spite of the fact that this crime may also result in unwanted pregnancy. The author holds the view that the list of the so-called „sexual” crimes given in the Law (article 6 paragraph 2, item 3) should have been only exemplary and not inclusive. She sees the best solution to this problem in the broad interpretation of the cited provision.

Moreover, the author proposes that the limits of the so-called freely induced abortion should be extended to twelve weeks of fetal maturity. Such rule exists in the laws of many European countries. The reason for this is that the period of ten weeks is very short, and often insufficient for the pregnancy to be even diagnosed, let alone decided by the woman to be terminated by abortion.

Key words: abortion, personal dignity, morals, crimes.

Др Јовица Релић

професор Правног факултета у Новом Саду

САМОАНАЛИЗА КАО ЗНАЧАЈАН ЧИНИЛАЦ ПОБОЉШАЊА ЗДРАВСТВЕНОГ СТАЊА И ПРАВНОГ ПОЛОЖАЈА ИЗВРШИЛАЦ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ОБОЛЕЛИХ ОД СХИЗОФРЕНИЈЕ АКО СУ ПОД „ЗАКЛЕТВОМ”*

САЖЕТАК: Рад представља покушај да се самоанализа прикаже као корисно средство људског третмана, нарочито код пацијената под заклетвом. Практиковањем самоанализе нема опасности да се државна, војна и службена тајна одају, а отклања се и стид због урађеног или пропуштеног што се редовно налази код ове категорије лица. Самоанализа се дефинише као анализа сопственог несвесног. При томе се указује на ауторе који су је практиковали или писали о њој. Посебно С. Фројд, П. Федерн, К. Хорнај, Е. Цонс и К. Г. Јунг. Указује се да ако се комбинује са осталим медицинским и психолошким поступцима може да побољша здравствено стање и правни положај лица којима су изречене мере безбедности медицинског карактера а налазе се у категорији пацијената под заклетвом.

Кључне речи: самоанализа, извршилац кривичног дела, схизофренија, „заклетва”.

Термин пацијент под заклетвом уводи у стручну литературу Сигмунд Фројд. До тога је дошао психоаналитичким радом, јер му се на анализу јавио болесник који није смео да каже све што је потребно за такву врсту третмана. То је образложио да је под заклетвом и да не сме о неким питањима да говори. Фројд је случај успешно окончао али је приметио да таква лица никоме не препо-

* Рад примљен: 28. I 1997.

ручује. У нашој земљи то би била она лица која су радила на поверљивим пословима, па је изношење података у вези посла законом забрањено, јер би они могли у раду са терапеутом да одају државну, војну или службену тајну. У раду ће се изнети нека запажања познатих аутора о самоанализи у току психотерапије пошто је то значајно теоријско питање са важним практичним значењем.

Извршиоцима кривичних дела оболелих од схизофреније се у нашој земљи могу изрећи две мере безбедности медицинског карактера. То су обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи и обавезно психијатријско лечење на слободи. Обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи се састоји у лечењу и чувању у одговарајућој здравственој установи учиниоца који је кривично дело извршио у стању неурачунљивости или битно смањене урачунљивости, који је опасан по околину, тако је ради отклањања те опасности потребно његово чување и лечење у здравственој установи.

Лица којима је изречена мера безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи дужна су да се подвргну психијатријском лечењу. Обавезно психијатријско лечење на слободи је такође мера безбедности медицинског карактера. Лица којима се она изриче треба подврћи медицинском третману али није потребна њихова изолација у здравственој установи него могу да се лече на слободи. Установе у којима се лече лица којима су изречене ове мере безбедности дужне су да обавештавају суд о току и успесима лечења. У случају знатног побољшања здравственог стања болесника суд може да обустави меру. У том смислу је самоанализа код пацијената под заклетвом веома корисна, понекада може да утиче на побољшање правног положаја болесника.

Систематска дубинско-психолошка је анализа себе самог и властитог несвесног у којој се користи анализа сопствених сећања, снова, заборављања и слободних асоцијација. Један од Фројдових важних извора био је материјал сопственог несвесног добијен самоанализом снова, симптома и омашки итд.¹

Како извештава Фројдов биограф Ернест Цонс (1961) „у лето 1897. дошло је до велике прекретнице, и Фројд је започео свој најкрупнији подвиг психоанализу властитог несвесног”. На основу овог пионирског и јединственог подвига, каже даље Жарко Требјешанин, Фројд је направио своје најзначајније откриће — пронашао је поуздан „краљевски пут” до несвесног са свим његови особеностима, механизмима, принципима и комплексима. Фројдова самоанализа је била изазвана пролазном неурозом. „Моју самоанализу извео сам помоћу низова властитих снова који су ме провели кроз сва збивања мог детињства и још и данас сматрам да та анализа код једног доброг

¹ Жарко Требјешанин: *Лексикон психоанализе*, Матица српска, Нови Сад, 1996, стр. 248.

сневача и не много абнормалног човека може бити довољна.” Мотив Фројдове самоанализе, каже даље Требјешанин, није био само терапеутски. Његове највеће страсти биле су радозналост и жеља за истином, за одгонетањем, скривеног, а посебно специфична страст за психолошком анализом. Пошто се излечио од своје неурозе наставио је редовно да врши анализу до краја живота последњих пола сата сваког радног дана. Самоанализу је Фројд препоручивао психотерапеутима. „Психоанализа се учи прво на рођеној кожи проучавањем властите личности. То није сасвим оно што се зове самопосматрањем, али се по невољи може под њега подвести. Има читав низ врло честих и општепознатих душевних појава, које се после мало упутства у психоаналитичкој техници, могу учинити предметима психоанализе на самом себи. Тако се стиче тражено уверење о реалности појава које описује психоанализа и о тачности њених схватања. Свакако на путу овог напретка стављене су извесне границе. Много даље се оде ако се човек пусти да га анализира стручни аналитичар, ако дејство анализе доживи на своме рођеном ја, и при томе користи прилику да докучи и финију технику овог поступка” упозорава Фројд у *Уводу у психоанализу*.²

Фројдов биограф Ернест Цонс у поглављу о аутоанализи каже: „Окончање читавог тог подвига и свих тих мука представљало је последњу и завршну фазу у развоју Фројдове личности. Ишчаурио се прибрани и благи Фројд, који ће одсад, без сметњи и у нереметљивој сталожености, обављати свој посао.”³

Цонс даље између осталог каже да је Фројд приметио да његова аутоанализа обећава да буде за њега од највеће вредности уколико се спроведе до краја. Открио је у себи страсну љубав према мајци и љубомору на оца, био је убеђен да је то општељудска карактеристика и да се на основу тога дало разумети моћно дејство легенде у Едипу. Треба рећи да Фројдова анализа није текла глатко, и да и као ни било која „друга није истог часа уродила никаквим чаробним исходом”. Било је побољшања и погоршања симптома. У поглављу о аутоанализи Цонс спомиње и Ничеа, који је као што је познато био психотичан и имао бољи увид у себе од било ког човека пре и после њега о чему је писао Фројд. Цонс наводи следеће Ничеове речи: „Своје сопствено ја добро је скривено од себе, од свих закопаних блага, своје ће бити последње откопано.” Тиме смо делимично отворили питање самоанализе код шизофреничара, односно код пацијената под заклетвом. Они могу у извесном смислу лакше да користе аутоанализу и више су принуђени на њу јер не смеју да кажу о себи све што је потребно. За разумевање овог питања навешћемо речи Сигмунда Фројда којима се боље сагледава проблематика психотичара. Фројд каже: „Неурозе су биле први, а за дуго и једини

² Требјешанин, *Истио*, стр. 250.

³ Ернест Цонс: *Животи и дело Сигмунда Фројда*, Матица српска, 1985, стр. 292.

објект анализе. Нико од аналитичара није сумњао да медицинска пракса гријеши кад та стања раздваја од психозе и повезује их са органским обољењима живчаног система. Наука о неурозама припада психијатрији и неопходна је као увод у ту грану медицине. Рекло би се међутим да безизгледност терапије искључује аналитички студиј психозе. Душевним болесницима опћенито недостаје способност позитивног пријеноса, због чега се са њима не може примијенити главно средство аналитичке технике. Али зато постоји сијасет других могућности приступа. Често пријенос није тако потпуно неостварљив, да се не би бар нешто могло њиме постићи: код цикличних поремећаја, лагане параноидне промене и код парцијалне схизофреније могли су се анализом постићи несумњиви успјеси. За знаност је чак било од користи што у многим случајевима може дуже вријеме да колеба између психонеурозе и схизофреније. Може се чак догодити да покусно лијечење прије него се мора прекинути, уроди драгоцјеним сазнањима. Најчешће на тај начин што ће се код психоза појавити на површини много тога што се код неуроза мора тешком муком црпети из дубине. Стога се на психијатријској клиници могу наћи најбољи објекти за демонстрацију многих аналитичких поставки. Тако је анализа нужно морала наћи пут до објеката психијатријског посматрања. Ја сам већ врло рано (1896) утврдио, на једном случају параноидне деменције, идентичне етиолошке моменте и присутност афективних комплекса, као и код неуроза. Јунг је неке загонетне стереотипије код дементних објаснио доводећи их у везу са повјешћу болесника. Bleuler је код различитих психоза доказао постојање механизма сличног онима које је анализа открила у неуротици. Отада се аналитичари непрестано трсе да продру у тајне психозе. Особито од како се почело оперирати појмом нарцисизам, пошло нам је за руком да час на једном, час на другом мјесту бацимо поглед преко зида.”⁴

Познати психоаналитичар психоза Пол Федерн има корисна запажања за потребе рада. Каже да данас знамо зашто латентне психозе бивају испровоциране уобичајеним аналитичким методама. Ако се против отпора боримо путем трансфера, анализирање трансфера и подстицање слободних асоцијација, психоанализа тече неприродно глатко. Ако ово не опомене аналитичара пацијент себе анализира између сеанси, открива чак и више него што психоаналитичар претпоставља, и из сеансе у сеансу доноси све више материјала, а убрзо и материјал и пацијент постану психотични. Промену је лако испровоцирати а веома тешко вратити на претходно стање, али на срећу ово ипак није немогуће учинити. То не значи да је анализа непримењива на схизофреничаре али се мора схватити његово тачно упозорење да схизофренија увек омета развој личности а да ниједна схизофрена особа није сазревала као нормална особа. Зато се са

⁴ Сигмунд Фројд, *Аутобиографија*, „Зора”, Загреб, 1970, стр. 91—92.

схизофреним пацијентом мора да поступа на нивоу његовог менталног и емоционалног узраста. Значајно је и његово упозорење и запажање да многи пацијенти покушавају да буду своји сопствени психолози што их чини заузетим и опрезним и штити их од депресивних реакција. Иако многи од њих изјављују да би смрт била боља од оваквих патњи, они нису суицидални. У том смислу је карактеристичан пример једног схизофреничара са слušним халуцинацијама о коме пише Федерн. Пацијент о коме је реч није се сложио са својим аналитичарем у вези хоспитализације и побегао је десет дана пошто је, како наводи Федерн, био „ухапшен”. Његова жена је консултовала Федерна који га је уз сагласност претходног аналитичара лечио у кући његове мајке. Опоравио се толико да је био у стању да поново преузме свој научни и културни рад и од тада издржава своју породицу. Саветовањем његове супруге Федерн је спроводио лечење двадесет година и да га за то време уопште није видео. И даље је радио иако је прошао кроз тешка животна искуства без погоршања. Да је прихватио да се повинује рутинском поступку вероватно би постао ментална олупина као што је случај са толиким хоспитализованим случајевима *démence paranoïdes*. Супруга болесника је саопштила Федерну да она не само да није патила, већ је напротив уживала делећи живот са њим.⁵

Овакви случајеви нам указују на две чињенице. Прво да је у том дугом периоду поред упутстава која је добијао од лекара пацијент вероватно и сам себе анализирао, без које сигурни смо не би могао да функционисхе. Друго питање је оправдање које је наше право прихватило да се може лице коме је изречена мера безбедности лечити на слободи. Али и у условима институције је могућа самоанализа и то релативно успешна. Могу се анализирати снови, омашке, а може се самоанализа вршити слободним асоцирањем. Приликом инсулинске терапије пацијенти када се буде доносе материјале које могу сами да анализирају нарочито ако се у институцији не негује дубинска психотерапија. Код пацијената под заклетвом могуће је да болесник приликом буђења лекару чије име је Едвин каже Едвард, односно име лица за које је везана строго чувана тајна, коју болесник ником није испричао и која га је добрим делом и довела до слома. При томе лекар исправно поступа ако негује „дисциплиновану наивност”.

Није могуће писати о самоанализи а да се не помене име Карен Хорнај. Она је написала запажену књигу о тој теми. Из обиља материјала ми ћемо за потребе рада изнети само неколико мисли познате психоаналитичарке. Говори о повремениој и о систематској самоанализи.

⁵ *Ego psychology and the psychoses*, Paul Federn, Edit and introduction by Edoardo Weis, Imago Publishing Co Ltd London, Copyright 1953. by Imago Publishing Co Ltd.

„Повремено анализирати самог себе релативно је лако и понекад доноси тренутне резултате. У бити то је оно што ради свака искрена особа када жели да нађе разлоге за своје стварне мотивације за оно што осјећа и ради. Без готово икаквог знања о психоанализи, неки човјек који се заљубио у веома привлачну и богату дјевојку може сам себи да постави питање какву улогу игра таштина, а какву новац у његовим осјећањима.” Хорнајева даље каже: „Предуслови који су потребни за повремену аутоанализу у поређењу са предусловима за систематску аутоанализу, релативно су умјереног карактера. Довољно је да се има нешто психолошког знања које не мора да буде научено, већ може да буде обично искуством стечено знање. Једини неопходни услов јесте да се вјерује да подсвјесни фактори могу да буду довољно снажни да избаце читаву личност из равнотеже. Речено у негативном смислу, не смије се олако задовољити са објашњењима а за узнемирења до којих се смјеста дође.”⁶

За разлику од повремене, систематска самоанализа се чешће практикује, врши се стално тако да могу да се прате проблеми појединца. „Поступак слободних асоцијација под чиме се подразумева отворено и несуздржано самоисказивање, јесте полазна тачка и трајна основа сваког аналитичког рада — како код аутоанализе тако и код стручне анализе — али то није лако постићи. Могло би се помислити да је тај поступак лакши у аутоанализи пошто ту нема никога ко би могао погрешно да нас разумије, критикује, ода нашу тајну, или прекрши своје обећање, поред тога нема ничег понижавајућег у томе да сами себи признамо неке ствари које бисмо се стидели рећи другоме. До извјесне мјере то је тачно, мада је исто тако тачно да неко ко на слуша може да нас подстакне и охрабри да се слободније изражавамо. Међутим нема никакве сумње да било да радимо сами или са неким аналитичаром, највећа препрека слободном изражавању остаје увијек у нама самим.”⁷

Из текста произилази да је овако дефинисана систематска аутоанализа не само могућа него и пожељна код пацијената под заклетвом јер они поред заједничких здравствених проблема имају специфичности да не смеју нити желе да одају тајну која их је као што смо то већ констатовали добрим делом и довела до слома. Анализирање те неиспричане приче ја лакше него је износити другоме. Због тога смо мишљења да је самоанализа корисна за све извршиоце кривичних дела оболелих од шизофреније ако су под заклетвом без обзира да ли се лече у здравственој установи или на слободи. Мислимо да сваки душевни болесник мора да се навикне на своју болест како се то добро зна у академској психијатрији, а то значи навићи се на брзину асоцијација како је тачно истакао Владета Јеротић у свом познатом раду о психози као шанси. Као што је Федерн помо-

⁶ Карен Хорнај: *Упознај самог себе*, „Свјетлост”, Сарајево, 1980, стр. 117—118.

⁷ Карен Хорнај, *Исто*, стр. 194—195.

гао оболелом од шизофреније дајући упутства његовој супрузи, тако се аутоанализа може поткрепити текстовима који делују ослободилачки, да се уз помоћ таквих текстова врши и аутоанализа. Не мислимо тиме да кажемо да се оболели од шизофреније може лечити без добро уштимане медикаментозне терапије, али је потребно да сам себе упозна, пошто му психоза пружа обиље података које није знао о себи. Пацијент под заклетвом који се лечи на слободи може да анализира и обичне свакодневне појаве. Може да се тргне када иде улицом и оним преосталим свесним делом уочи опасност од могуће опасности по безбедност приликом преласка улице. Приликом анализе емоционалних реакција, „човјек се осећа престрашен, посрамљен, крив или љут због онога што открива о самом себи. Али овакве реакције никада не попримају оне димензије какве имају у стручној анализи. Разлог томе је што ту нема аналитичара против кога би могли да се упустимо у одбрамбену борбу, или кога би могли да сматрамо одговорним, ту је личност суочена сама са собом. Други разлог је у томе што ми са собом поступамо опрезније од аналитичара: ми још из далека осјетимо опасност и аутоматски скренемо са директног приступа проблему, прибјегавајући тамо или овамо, како би за одређено вријеме избегли суочавање са проблемом који још нисмо у стању разумјети или поднијети.”⁸

Оболели извршилац кривичног дела па и онај кога смо назвали пацијент под заклетвом ово врло вешто примењује дозирајући материјал и заобилазећи оне рањиве тачке које још нису зреле за анализу, јер човек се постепено упознаје, на веома мучан и болан начин, пошто је тешко прихватити све што психоза избаци. Срећом не избацује се само тамно него и светло у човеку, што пацијенте храбри да истрају у покајању и испаштању, али и у радости што увиде да су бољи него што се обично мисли. Када се у току аутоанализе примете блокаде „онда он треба да напусти сваки аналитички покушај који је у току и да отпор схвати као најхитнији проблем који треба ријешити. Исто толико је бескорисно борити се на силу против једног отпора, као што би било да употријебимо Фројдов приказ, бескорисно покушавати упалити једну електричну сијалицу која не може да се упали, морамо прво пронаћи гдје је грешка: у самој сијалици, у сијаличном мјесту, у електричном воду или у прекидачу.”⁹

Нечије шансе за конструктивну аутоанализу у великој мјери овисе од релативне снаге његове „могу” или „не могу”, и његовог „хоћу” или „нећу”. А ово опет овиси о дубини оних ставова који угрожавају властити развој.¹⁰

⁸ Карен Хорнај, *Истис*, стр. 217.

⁹ Карен Хорнај, *Истис*, стр. 221.

¹⁰ Карен Хорнај, *Истис*, стр. 230.

Хорнајева правилно указује да „сваки корак који пацијента води ближе самом себи и другима чини га све мање безнадежним и мање изолованим, што допуњава његов активни интерес за животом, укључујући ту и, такођер и његов интерес за властитим развојем. Због тога након једног периода заједничког рада са аналитичаром, чак и они пацијенти који су почели са тешким неуротским сметњама, у извјесним случајевима, ако је то потребно, могу да наставе рад сами.

Мада гледано у цјелини, поређење са професионалном анализом када се ради о компликованим и дифузним сметњама иде увијек у њен прилог, постоје ипак извесни изузеци које треба имати на уму. Није сасвим на мјесту поредити аутоанализу, са свим њеним неизбјежним недостацима, са једним идеалним аналитичким третманом. Ја знам неколико људи који су само „окусили“ аналитички третман и који су касније били у стању да се сами успјешно ухвате у коштац са својим прилично озбиљним потешкоћама. У сваком случају морамо бити јако пажљиви, не смијемо ни потцењивати ни прецјењивати оно што се може урадити без стручне помоћи... Чини се такођер да се можемо надати да ће аналитичари постепено изнаћи један критериј који ће им омогућити да правилно оцјене када ће оправдано моћи да охрабре неког пацијента да сам настави са својом анализом.”¹¹

Карен Хорнај књигу о аутоанализи завршава речима: „Али чак ако узмемо као готову чињеницу да велики број људи може врло успјешно себе да анализира, хоће ли они икада довршити тај посао? Неће ли увијек остати неки проблеми нерјешени, или чак и нетакнути? Мој одговор је да не постоји таква ствар као што је потпуна анализа. А овај одговор не треба схватити као резигнацију. Наравно, боље је за нас да постигнемо што већи степен провидности и слободе. Али идеја о довршеном људском производу не само да се чини дрска, него по мом убеђењу, нема у себи ништа привлачно. Живот је борба и настојање, развој и напредак — а анализа је једно од средстава које може помоћи у том процесу. Наравно њена позитивна достигнућа су важна, али такођер и сама стремљења имају суштински значај. Као што је то Гете (Goethe) рекао у своме *Фаусту*: ко неуморно за нечим стреми наћи ће то што тражи.”¹²

Примењено на популацију извршилаца кривичних дела којима су изречене мере безбедности медицинског карактера и ако су оболели од шизофреније из групе пацијената под заклетвом, можемо рећи да су они присиљени да траже истину о себи, да их је психоза гвозденом руком на то присилила, при чему није довољно да их оставимо саме себи него се обавезно мора применити одговарајућа медикаментозна терапија, а аутоанализа је само допуна разумевања болести и кривице која је код њих значајно обележје слома. Сарадња

¹¹ Карен Хорнај, *Истѿо*, стр. 236.

¹² Карен Хорнај, *Истѿо*, стр. 387.

са лекарем и значајан увид у болест ако до тога дође може отворити пут и успешнијој аутоанализи па и поправци свога не само здравственог стања него правног положаја. Може стручна служба у психијатријској установи да извести суд да је стање болесника у тој мери побољшано да се мера може обуставити или да се лицима којима је изречена мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, од стране суда изрекне мера обавезног психијатријског лечења на слободи. Искусни психијатри и други стручњаци који контактирају са овим лицима ће лако препознати побољшање код пацијената под заклетвом, уочиће да ли су сазнали своју Сенку како би рекао Јунг који вели: „Сенка истина није ништа мање познат мотив у митологији али с обзиром да најпре и у првом реду представља лично несвесно и зато у погледу својих садржаја лако допире у свест, она се управо својом лакшом провидношћу и могућношћу остваривања разликује од Анимуса и Аниме, који се од свести налазе много даље и зато се под уобијаченим околностима могу видети тек ретко или никада. Сенка се уз помоћ извесне самокритике лако може прозрети — у мери у којој је она личне природе. Али тамо где се поставља као архетип, наилазимо на исте тешкоће као и код Анимуса и Аниме, другим речима исказана, за човека спознаја релативног зла његове природе остаје у области могућности, али је погледати у очи апсолутном злу — колико, ретко толико и потресно искуство.”¹³

SELF-ANALYSIS AS AN IMPORTANT FACTOR IN IMPROVING HEALTH
CONDITION AND LEGAL STATUS OF PERPETRATORS OF CRIMINAL ACTS
SUFFERING FROM SCHIZOPHRENIA IF THEY ARE UNDER „OATH”

Dr Jovica Relić

Summary

The paper attempts to show self-analysis as useful means of human treatment especially with patients under oath. Practising self-analyses there is no danger that governmental, military or official secret could be revealed: a feeling of shame because something has been done or missed, which is typical, is eliminated.

Self-analysis is defined as an analysis of one's own unconsciousness. There are the names of authors who practised it or wrote about it, particularly S. Freud, P. Federn, K. Hornay, E. Jonnes and K. G. Jung. There has been pointed out that if self-analysis is combined with other medical and psychological treatments it is possible to improve health condition and legal status of people who have been pronounced security medical measures and who are in the category of patients under oath.

Key words: self-analysis, a perpetrator of criminal act, schizophrenia, oath.

¹³ Карл Густав Јунг: *Аион*, „Атос”, Београд, 1996, стр. 18.

Мр Зоран Лончар

асистент Правног факултета у Новом Саду

УЛОГА ОРГАНА УПРАВЕ У ПОСТУПКУ ЕКСПРОПРИЈАЦИЈЕ*

САЖЕТАК: У раду су представљени основни елементи института експропријације (термин, појам, историја, правни основ, предмет, субјекти) и улога органа управе у поступку експропријације. Са аспекта целокупног поступка аутор закључује да одлучујућа улога припада управи. Зато сматра оправданим да се на студијама права институт експропријације у највећем обиму изучава у оквиру управног права.

Кључне речи: експропријација, поступак, управа, управно право.

1. УВОД

Однос једног друштва (државе) према питању експропријације, значајан је индикатор и његовог односа према својини у целини. Због те своје социјалне и политичке тежине, експропријација непокретности је одувек изазивала посебну пажњу стручне, али и шире јавности.

О њеном значају умногоме говори и обиље правних норми којима је регулисана, почев још од Краљевине Србије односно Југославије, преко периода после другог светског рата, па све до данашњих дана, када смо сведоци поновног уобличавања ове правне институције.

С обзиром на то да су последњим уставним реформама код нас, и на савезном и на републичком нивоу, учињене промене у систему

* Рад примљен: 19. VIII 1996.

својинских односа, неминовне су стога биле и измене у погледу института експропријације. Управо се то и чини новим Законом о експропријацији Републике Србије. Њиме се институт експропријације усаглашава са предвиђеним уставним решењима.

Мада се тим Законом уноси доста новина у режим експропријације (првенствено у погледу правила накнаде за експроприсану непокретност), ми ћемо се овом приликом, након претходног разматрања неких основних питања института експропријације, првенствено задржати на питању улоге органа управе у поступку експропријације према одредбама новог Закона.

2. ОСНОВИ ИНСТИТУТА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈЕ

2.1. Термин „експропријација”

Етимолошки посматрано, реч експропријација је латинског порекла („*ekspropriare*”, „*ekspropriatio*” — присилно одузети), а настала је од кованице речи „*ex*” (из) и „*proprius*” (власник). Из латинског језика је овај термин преузет и у многим страним језицима. Тако се у енглеском језику употребљава термин „*expropriation*”, у француском „*expropriation*”, у немачком „*expropriation*”, у италијанском „*espropriazione*”, у руском „експропријација” итд.¹

У нашој старијој терминологији употребљавала се реч „извлашћење”, вероватно као доследни превод латинског термина.² Међутим, у савременој терминологији, експропријација је већ одавно опште прихваћен термин.

2.2. Појам експропријације

На етимолошким коренима, настао је и сам појам експропријације. У погледу појма експропријације готово да постоји сагласност теорије. Као општи елементи појма наводе се: *принудна промена својине; јавни интерес, накнада* и др.

Стога, дефиниције експропријације међусобно се разликују углавном само по жељи аутора да се поједини елементи појма мање или више истакну, а што је условљено или њиховом оријентацијом (публицистичко или цивилистичко схватање) или захтевима времена.

¹ В. Л. М. Костић, *Административно право Краљевине Југославије*, II, Београд, 1936, стр. 372; И. Борковић, *Управно право*, Загреб, 1986, стр. 524.

² В. Српски Грађански законик из 1844. године (& 20); Закон о заузимању приватних непокретних добара за општенародну потребу поред накнаде за иста из 1866. године.

Експропријација је принудно одузимање или ограничење права својине на непокретностима, које се чини у општем интересу актом надлежног државног органа и уз накнаду.³

2.3. Циљ експропријације

Циљ експропријације је обезбеђење изградње објеката или извођење одређених радова који су у општем интересу.

Ако се општи интерес за изградњом одређених објеката (зграда, саобраћајница, споменика и сл.) или извођења одређених радова (регулација речног тока, изградња тунела, радови изазвани ванредним околностима и сл.) на непокретностима које се налазе у праву својине, не може задовољити споразумним (грађанско-правним) путем, настали несклад између општег (јавног) и појединачног (приватног) интереса разрешиће се принудним путем, актом надлежног органа у поступку експропријације.⁴

2.4. Историјат експропријације

Одузимање или ограничавање права својине ради потреба општег интереса, није везано само за савремена друштва. Експропријацију је познавало још римско право, а њени поједини облици, прилагођени времену, постојали су и у средњем веку.

Међутим, тек са афирмацијом идеје правне државе и права властништва, то ограничавање својине у јавном интересу чини се у правно-организованој форми и уз одговарајућу накнаду. Дакле, експро-

³ Као илустрацију наводимо неколико дефиниција чији аутори припадају различитим школама и времену стварања, где се експропријација одређује као: „акт јавне управе којим она налаже појединцу да јој уступи потребан део свога непокретног имања у општем интересу, а уз правилну и претходно утврђену накнаду”, Ј. М. Костић, о. с., II, стр. 372; „својеврстан правни институт помоћу којег држава (јавна власт) ауторитативним захватом у имовинска права одређених субјеката одузима или ограничава та права у своју корист или у корист неког субјекта”, И. Борковић, о. с., стр. 524; „одузимање или ограничавање права својине на непокретностима од појединаца и грађанских правних лица, до чега долази у општем интересу актом надлежног државног органа и уз истовремено преношење у друштвену својину”, Д. Милков, *Управно право (ујравна делатности)*, Београд, 1988, стр. 295; „прелаз приватне својине у друштвену у општем интересу и уз накнаду”, А. Гамс, *Основи стварног права*, Београд, 1968, стр. 292; „принудни прелаз непокретности из приватне у друштвену својину у општем интересу и уз накнаду”, О. Станковић—М. Орлић, *Стварно право*, Београд, 1981, стр. 187.

⁴ „Ни држава, као ни појединац, не може због свог приватног интереса врећати приватна права својих грађана. Али, ако се ради о јавном интересу, о општој користи, не сме се дозволити да нећ појединца тај интерес запоставља и општу корист осујећује. Интерес целине иде испред интереса појединца, ако се већ мора жртвовати један од њих, жртвовање се онај који је мање важан”. Ј. М. Костић, о. с., II, стр. 373.

пријација у савременом смислу речи, како смо је претходно одредили, творевина је тек грађанског друштва.⁵

Наш правни систем институт експропријације познаје већ више од 150 година. Прве норме о експропријацији налазе се још у Грађанском законик у из 1844. године (& 20. и & 207), а затим и у посебном Закону о заузимању приватних непокретних добара за опште народну потребу поред накнаде за иста (експропријација) из 1866. године, који је са одређеним изменама из 1896. године односно 1931. године, важио и за све време Краљевине Југославије.

Након Другог светског рата, експропријација је била регулисана најпре Основним законом о експропријацији из 1946. године; а затим Законом о експропријацији из 1957. године са изменама из 1968. године. По Уставу СФРЈ из 1974. године ова материја је била пренета у надлежност републичког и покрајинског законодавства, тако да смо имали: Закон о експропријацији СР Србије („Сл. гласник СР Србије”, бр. 40/84), Закон о експропријацији СР Црне Горе („Сл. лист СР ЦГ”, бр. 20/81), Закон о експропријацији САП Војводине („Сл. лист САП Војводине”), бр. 16 и 22/78) и Закон о експропријацији САП Косова („Сл. лист САП Косово”, бр. 21/78).

2.5. Правни основ експропријације

Правни основ за експропријацију у нашем праву данас, налази се у одредбама члана 69. Устава Савезне Републике Југославије⁶ и члана 63. Устава Републике Србије.⁷ Конкретизација ових уставних одредби је извршена Законом о експропријацији Републике Србије.⁸

У Црној Гори, правни основ за експропријацију је одредба члана 45. Устава Републике Црне Горе,⁹ а на законском нивоу у примени је још увек Закон о експропријацији СР Црне Горе,¹⁰ који је неусклађен са новим уставним решењем.

⁵ В. Л. М. Костић, о. с., II, стр. 373; И. Борковић, о. с., стр. 525; Д. Стојановић, *Сопарно право*, Београд, 1980, стр. 339—344; Ј. Салма, *Експропријација, институт, судска пракса и законски пројиси*, Загреб, 1987, стр. 4—11.

⁶ „Нико не може бити лишен својине, нити му се она може ограничити, осим кад то захтева општи интерес утврђен у складу са законом, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне.” Устав СРЈ, члан 69. став 3.

⁷ „Непокретности се могу, уз правичну накнаду која не може бити нижа од тржишне цене, експроприсати или се својина на њима може ограничити, ако то захтева општи интерес утврђен на основу закона.” Устав Републике Србије, члан 63.

⁸ Закон о експропријацији, „Службени гласник Републике Србије”, бр. 53. од 28. децембра 1995. године.

⁹ „Нико не може бити лишен права својине нити му се право својине може ограничити, осим кад то захтева јавни интерес утврђен законом или на основу закона, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне.” Устав Републике Црне Горе, члан 45. став 2.

¹⁰ Закон о експропријацији, „Службени лист СР Црне Горе”, бр. 20/81. и 10/90.

2.6. Сврха експропријације

Експропријација непокретности може се вршити само у законом прописану сврху. Експропријација се може вршити ако је непокретност потребна за *изградњу објеката* који су у општем интересу у областима: образовања, здравства, социјалне заштите, културе, водопривреде, спорта, саобраћајне, енергетске и комуналне инфраструктуре, објеката за потребе државних органа и органа територијалне аутономије и локалне самоуправе, објеката за потребе одбране земље, обезбеђења заштите животне средине и заштите од елементарних непогода, за експлоатацију рудног блага, као и за изградњу станова којима се решавају стамбене потребе социјално угрожених лица.¹¹

2.7. Предмет експропријације

Предмет (објекат) експропријације може бити само *непокретност*.¹² Под непокретношћу у смислу Закона о експропријацији, сматрају се: 1. земљишта, 2. зграде и 3. други грађевински објекти.

У погледу својинског облика непокретности, с обзиром на уставно начело о равноправности свих облика својине, Закон више не наводи изричито да експроприсана непокретност мора бити у приватној својини, што ће и даље бити најчешћи случај.

Међутим, ако је предмет експропријације непокретност у државној или друштвеној својини, тада се не ради о експропријацији у правом смислу речи, већ о посебној врсти преноса који се назива административним преносом, за који важе посебна правила.¹³

2.8. Врсте експропријације

С обзиром на садржину захвата у својинска права на непокретности, разликују се: *покретна* и *непокретна* експропријација.

¹¹ Закон о експропријацији, члан 20. став 1.

¹² Интересантно да је према неким нашим ранијим прописима предмет експропријације могла бити и покретна ствар (Закон о експропријацији ФНРЈ из 1957. године, члан 29; Закон о експропријацији САП Војводине из 1978, члан 29). Међутим, принудни пренос својине на покретним стварима, иако је био регулисан прописима о експропријацији, не представља експропријацију, већ један други правни институт, реквизицију.

¹³ Интересантно је запазити да Закон изричито регулише питање експропријације самог подземља непокретности, када је оно потребно независно од своје површине, на пример за ископавање тунела. С обзиром да се о томе до сада није изјашњавала ни наша пракса, а имајући у виду планирану модернизацију саобраћајне мреже, посебно изградњу метроа, ово питање остаје занимљива правна празнина. О његовом решењу у страном праву видети: Л. М. Костић, о. с., II, стр. 384; С. Поповић, Б. Марковић, М. Петровић, *Уједињено право*, Београд, 1992, стр. 838.

Под **потпуном** експропријацијом подразумева се промена *потишћу- лара својине* на експроприсаној непокретности. Са променом власништва престају и сва евентуална права трећих лица на експроприсаној непокретности (службености, плодoуживање, хипотека и сл.).¹⁴

Код **непотпуне** експропријације¹⁵ долази само до ограничавања права својине на експроприсаној непокретности, у виду установљавања: 1. *службености*; 2. *закупа земљишта* или 3. *привременој заузимања земљишта*, у корист корисника експропријације.

У погледу службености, с обзиром на то да предмет експропријације могу бити само земљишта и зграде, непотпуном експропријацијом се могу установити само стварне службености, као што су: право прелаза, превоза, црпљења воде, постављања објеката за пренос и развођење електричне енергије и сл.

Закуп на земљишту (не и на објектима!) може се установити само на одређено време (не дуже од три године) у сврху истраживања рудног и другог блага, коришћења каменолома, вађења глине, песка и шљунка, ради стављања природних добара под заштиту и сл. По истеку рока закупа, коришћено земљиште се мора вратити у првобитно стање.

Одређено земљиште се може привремено (најдуже до три године) заузети, ради одређених потреба везаних за изградњу објеката као што су: смештај радника, материјала, машина и сл. Када престане потреба због које је то учињено или истекне предвиђени рок земљиште се мора вратити у првобитно стање.

2.9. Субјекти експропријације

Обично се под субјектима експропријације наводе само корисник експропријације (експропријант) и власник непокретности која се експроприше (експропријат). Међутим, овом питању се мора знатно шире прићи.

Наиме, експропријација је један правни однос који се заснива између *државној ордана* и *грађана* у експропријационом поступку.

На страни **државног органа**, зависно од фазе поступка, јављају се различите врсте органа (органи различитих власти), почев од *извршној ордана* (Владе), преко *ордана управе* (Министарства финансија), до *ордана локалне самоуправе* (општинске управе).

Као **странке** у експропријационом поступку, с обзиром на то да се ради о двостраначком управно-правном односу, у теорији познатом као однос са контрарним странкама, јављају се *предлађач експро-*

¹⁴ „Експропријација делује према свима онима који су имали нека права на ствари једнако као да је ствар физички пропала.” Schelcher, Enteignung, *Wörterbuch des deutschen Staats- und Verwaltungsrechts*, I, стр. 720—721. Цитирано према: Л. М. Костић, о. с., II, стр. 384.

¹⁵ О неадекватности термина „непотпуна експропријација” видети: Т. Шумић, *Непотпуна експропријација као посебан вид ограничења права својине*, Правни живот, бр. 2/85, стр. 235.

ипријације и власник непокрености чија се експропријација предлаже.

Као *предлагач експропријације*, а касније корисник експропријације (експропријант) могу да се јаве: Федерација, Република, покрајине, градови, општине, друштвени и државни фондови и јавна предузећа.

За разлику од претходног периода када су се као експропријанти могли јављати само јавно-правни субјекти у друштвеној односно државној својини, што ће и даље бити најчешћи случај, данас се сагласно начелу својинског плурализма, експропријација може вршити и у корист приватне, али и других облика својине.¹⁶

Због тога, прелазак непокретности из једне врсте својине у другу (квалитативна промена својинског облика) није више обавезни конститутивни елемент појма експропријације.

Такође, под одређеним условима као предлагачи експропријације могу се јавити и *грађани* непосредно, када се у експропријационом поступку тражи установљивање службености у њихову корист ради постављања водоводних цеви, електричних и телефонских каблова и сл. (непотпуна експропријација). У том случају, то мора бити предвиђено неким посебним законом.

Као *експропријант* у поступку експропријације јавља се обично *власник непокрености* која се експроприше, али то може бити и сваки други *ималац стварних права* на непокретности које се у експропријационом поступку, одузимају или ограничавају.

3. ПОСТУПАК ЕКСПРОПРИЈАЦИЈЕ

Поступак експропријације је веома сложен. Не само да постоје различите врсте и фазе овог поступка, него се он одвија и пред различитим врстама државних органа.

Од конкретне врсте и фазе поступка, зависи и улога органа управе у поступку експропријације.

Као прво, разликују се општи (редован) и посебан (ванредан) експропријациони поступак.

3.1. Општи (редован) поступак експропријације

Општи поступак експропријације се примењује за експропријацију свих врста непокретности у смислу Закона о експропријацији (земљишта, зграде и други грађевински објекти).

¹⁶ Ова тврдња за сада се заснива на појединим одредбама Закона о јавним предузећима које омогућују да она буду и у приватној, али и у другим облицима својине (Закон о јавним предузећима, члан 2, „Сл. гласник Републике Србије”, бр. 6. од 23. октобра 1990. године).

Општи експропријациони поступак није јединствен. Могуће је разликовати четири фазе овог поступка:

- фазу обављања припремних радњи;
- фазу утврђивања општег интереса за експропријацију;
- фазу доношења акта о експропријацији и
- фазу утврђивања и плаћања накнаде.¹⁷

Факултативни део експропријационог поступка састоји се од фазе обављања *припремних радњи* за експропријацију. Припремне радње се врше у циљу израде студије о оправданости подношења предлога за утврђивање општег интереса за експропријацију или самог предлога за експропријацију, а састоје се од: испитивања земљишта, меревања и сл.

Предлог за дозволу вршења припремних радњи може поднети субјекат правно легитимисан за подношење предлога за експропријацију (корисник експропријације), а подноси се и о њему решава Министарство финансија.¹⁸

У предлогу се морају посебно означити: сврха ради које се намерава да предложи експропријација; непокретност на којој ће се вршити припремне радње и њен власник; природа, обим и сврха припремних радњи и време њиховог трајања. Такође, у предлогу се мора учинити вероватним и потреба за вршењем припремних радњи.

Приликом решавања о предлогу за дозволу вршења припремних радњи Министарство финансија мора водити рачуна да се припремне радње не врше у време које је неподесно за власника непокретности, с обзиром на културу земљишта и сврху за коју се непокретност користи.

Ако Министарство дозволи вршење припремних радњи, у решењу поред елемената предвиђених Законом о општем управном поступку (члан 206), мора навести и припремне радње које подносилац предлога може да врши, као и рок у којем је дужан да их изврши. Овим решењем се не може, у оквиру припремних радњи, дозволити извођење грађевинских и других сличних радова.

¹⁷ Некада је једна од претходних фаза, односно формално-правни услов за експропријацију, био и обавезан покушај споразумне куповине непокретности (Грађански законик из 1844. године, & 108; Закон о заузимању приватних непокретних добара за општенародну потребу поред накнаде за иста (експропријација) из 1866. године, & 6). Такву одредбу је познавао и Закон о експропријацији СР Словеније из 1980. године (члан 59—60). Данас је тако, на пример у Француској. В. Л. М. Костић, о. с., II, стр. 381; И. Борковић, *Накнада за експропријацију имовину и њезин режим у југославенском праву*, Зборник радова Правног факултета у Сплиту, бр. 7/1969—70, стр. 53—56; Ј. Салма, о. с., стр. 10.

¹⁸ Према ранијем Закону о експропријацији СР Србије (члан 25), о предлогу за вршење припремних радњи одлучивао је општински орган управе надлежан за имовинско-правне послове. Настала промена је последица извршене централизације власти на републичком нивоу у нашем уставном систему.

Власник непокретности на којој је дозвољено извођење припремних радњи има право на накнаду, која се одређује на исти начин као и накнада за експроприсану непокретност.

Поступак вршења припремних радњи, када се јавља као једна од фаза експропријационог поступка, најчешће претходи обавезном делу тог поступка, мада може да се спроводи и након фазе утврђивања општег интереса, а пре подношења предлога за експропријацију.

Обавезни део поступка експропријације састоји се од три фазе: фазе утврђивања општег интереса за експропријацију, фазе доношења акта о експропријацији и фазе утврђивања и плаћања накнаде за експроприсану непокретност.

3.1.1. Утврђивање општег интереса за експропријацију

Утврђивање општег интереса је прва фаза поступка експропријације. Обављање припремних радњи, и ако претходи фази утврђивања општег интереса, има за циљ само припремање експропријационог поступка, што не мора истовремено да значи да ће тај поступак и бити покренут.¹⁹

Утврђивање општег интереса за изградњу неког објекта представља једну од претпоставки (материјално-правних) за приступање експропријацији.

О постојању општег интереса за експропријацију у конкретном случају одлучује Влада Републике Србије.²⁰ Међутим, приликом одлучивања о општем интересу, Влада је од стране законодавца двојструко правно везана.

С једне стране, везана је *експропријационим циљевима*. Општи интерес се може утврдити ако је експропријација непокретности потребна за изградњу објеката у области: образовања, здравства, социјалне заштите, културе, водопривреде, спорта, саобраћајне, енергетске и комуналне инфраструктуре, објеката за потребе државних органа и органа територијалне аутономије и локалне самоуправе, објеката за потребе одбране земље, обезбеђења заштите животне средине и заштите од елементарних непогода, за експлоатацију рудног блага, као и за изградњу станова којима се решавају стамбене потребе угрожених.²¹

С друге стране, Влада је везана и једним формално-правним условом. Општи интерес за изградњу наведених објеката се може

¹⁹ У том смислу говори и сам наслов главе III Закона о експропријацији, који гласи: „Припремне радње у сврху експропријације”.

²⁰ Према ранијем Закону о експропријацији СР Србије (члан 20. став 2), о постојању општег интереса за експропријацију одлучивала је скупштина општине. Новонастала промена, такође је разумљива последица извршене централизације власти на републичком нивоу.

²¹ Закон о експропријацији, члан 20. став 1.

утврдити само ако је њихова изградња на одређеном земљишту предвиђена одговарајућим планским актом (детаљним урбанистичким планом) који је донет у складу са Законом о просторном плану.²²

Правно легитимисани за подношење предлога за утврђивање општег интереса су сви субјекти који могу бити корисници експропријације. Наведени предлог се не подноси непосредно Влади, већ путем Министарства финансија.

У предлогу за утврђивање општег интереса за експропријацију се поред осталог морају навести: непокретност за коју се предлаже утврђивање општег интереса; врста објекта чија се изградња планира и други подаци од значаја за утврђивање општег интереса као што су: сврха коришћења наведеног објекта, могући корисници и сл. Уз предлог се мора поднети и извод из одговарајућег планског акта (детаљног урбанистичког плана) којим је предвиђена изградња наведеног објекта на одређеном земљишту.

О предлогу за утврђивање општег интереса Влада мора одлучити својим актом најдаље у року од 90 дана.

Ако се утврди постојање општег интереса за експропријацију, онда се истовремено мора изричито одредити и корисник експропријације.²³

С обзиром на то да је доносилац решења о утврђивању општег интереса Влада Републике Србије, а имајући у виду одредбе Закона о општем управном поступку (чланови 224. и 226), против таквог акта се не може изјавити жалба, већ се може непосредно покренути управни спор пред Врховним судом Републике Србије.

Решење Владе којим се одлучује о постојању општег интереса за експропријацију је декларативне правне природе. Њиме се само констатује постојање, односно непостојање општег интереса за експропријацију у конкретном случају. Истовремено се не уноси никаква промена у постојећим правним односима на предметној непокретности, већ се само ствара правна претпоставка за даље настављање експропријационог поступка.

²² Према ранијем Закону о експропријацији СР Србије, општи интерес за експропријацију утврђивао се на два начина: или директно детаљним урбанистичким планом или решењем скупштине општине за сваки конкретан случај. Сада је, међутим, изостављена ова алтернатива. Влада Републике Србије за сваки конкретан случај експропријације мора утврдити постојање општег интереса, а предвиђеност објекта у детаљном урбанистичком плану сада је само један од претходних (формално-правних) услова за одлучивање.

²³ Решење о постојању општег интереса за експропријацију је сада без сумње индивидуални акт, што свакако представља новину у односу на ранији Закон о експропријацији, када се сматрало да се ради о генералном акту (В. Д. Милков, о. с., стр. 298). Практично, то је значило да су се некада могли разликовати подносилац предлога за утврђивање општег интереса и каснији подносилац предлога за експропријацију. Садашњим законским решењем избегнута је та могућност.

3.1.2. Доношење акта о експропријацији

Доношење акта о експропријацији представља централну фазу експропријационог поступка. Обављањем припремних радњи односно утврђивањем општег интереса, експропријација се само припрема. То још не значи да ће до ње и доћи. Тек се доношењем акта о експропријацији остварује сврха саме експропријације.

Дакле, решење о експропријацији представља ону конкретну одлуку државног органа којом се одузима или ограничава право својине експропријата на једној непокретности и преноси на експропријанта.

Предлог за експропријацију може поднети сваки субјекат који је правно легитимисан да буде корисник експропријације,²⁴ а подноси се општинској управи општине на чијој се територији налази непокретност која се предлаже за експропријацију.²⁵

Предлог за експропријацију у име корисника експропријације подноси надлежни *јавни правобранилац* (ако је у питању Република, покрајина, град или општина као корисник експропријације) односно друго лице које заступа предлагача експропријације (ако су у питању друштвени односно државни фондови и јавна предузећа).

У предлогу, поред општих елемената предвиђених Законом о општем управном поступку (члан 67), морају се навести и: назив и седиште подносиоца предлога за експропријацију; непокретност за коју се предлаже експропријација и место где се она налази; власник непокретности, његово пребивалиште или седиште и сврха ради које се експропријација предлаже.

Уз предлог за експропријацију, морају се поднети:

- извод из катастра непокретности или других јавних књига у којима се уписују права на непокретностима, са подацима о непокретности за коју се предлаже експропријација;

- акт о изградњи објекта донет у складу са прописима о планирању и грађењу;

- акт којим се утврђује општи интерес за експропријацију тражене непокретности, и

- гаранција једне од пословних банака на износ динарских средстава потребних за обезбеђење накнаде за експроприсану непокретност.

²⁴ Закон овог субјекта назива „корисником експропријације”, што сматрамо недовољно термилошки прецизним. Наиме, тек доношењем позитивног решења о експропријацији тај субјекат постаје корисник експропријације. Зато, у овој фази поступка, чини нам се да би адекватнији термин био „предлагач експропријације”.

²⁵ Према новом Закону о експропријацији не постоји више рок у коме се након утврђивања општег интереса мора поднети предлог за експропријацију. Према ранијем Закону о експропријацији СР Србије (члан 28. став 4), тај рок је износио две године од дана доношења решења којим се утврђује постојање општег интереса.

Предлагач експропријације дужан је да након поднетог предлога за експропријацију, поднесе и *захтев за забележбу* експропријације у корист непокретности у евиденцију која се води у катастру непокретности или другим јавним књигама у којима се уписују права на непокретностима. Циљ ове забележбе је обавештавање трећих лица у случају да власник у међувремену покуша да непокретност стави у правни промет.

Свако евентуално касније отуђење непокретности за коју је стављена оваква забележба експропријације, као и промена других односа на непокретности (промена носиоца станарског права, хипотека и сл.), немају правног дејства према кориснику експропријације.

Поступак по предлогу за експропријацију спроводи служба за имовинско-правне послове општинске управе оне општине на чијој се територији налази непокретност предложена за експропријацију.²⁶

По пријему предлога за експропријацију, орган који спроводи поступак дужан је да одмах, писменим путем обавести власника непокретности о поднетом предлогу за експропријацију. Власник непокретности нема право на накнаду за улагања које би извршио после писменог обавештења о поднетом предлогу за експропријацију, осим трошкова који би били неопходни за коришћење непокретности.²⁷

Пре одлучивања о предлогу за експропријацију, службено лице које води поступак дужно је да саслуша власника непокретности о чињеницама од значаја за експропријацију.²⁸

Ако се експропријација врши само на једном делу непокретности, службено лице које води поступак дужно је да поучи власника непокретности да има право да поднесе захтев за експропријацију и преосталог дела непокретности, ако сматра да више нема економски интерес да користи тај део непокретности односно ако је због експропријације на том делу непокретности онемогућена или битно отежана његова егзистенција. Констатацију да је то учињено, као и

²⁶ Дакле, решавање о експропријацији остаје и даље у надлежности општинске управе. Тиме нису остварена предвиђања појединих аутора да: „убудуће када се сви закони саобразе са Уставом Србије, општина неће бити надлежна да доноси решења и друге одлуке у вези са вршењем експропријације, јер ће те послове вршити одговарајући државни органи” (С. Поповић, Б. Марковић, М. Петровић, о. с., стр. 837). Међутим, за разлику од претходног периода, када је орган општинске управе решавао о експропријацији као о питању из своје изворне надлежности (што је била последица комуналног система уређења), сада општинска управа послове решавања о експропријацији обавља као *поверене управне послове* (што је последица извршене централизације власти).

²⁷ Закон о експропријацији, члан 50.

²⁸ Изричито навођење обавезе саслушања власника непокретности, у овом случају је сувишно, имајући у виду да се ради о двостраначкој управној ствари, те да је већ према Закону о општем управном поступку (члан 149. тачка 1), обавезна усмена расправа.

одговор власника непокретности, службено лице је дужно да унесе у записник.

Ако захтев за експропријацију преосталог дела непокретности буде поднет пре окончања првостепеног поступка о експропријацији, о њему ће се решити истовремено кад и о главном предмету поступка, првостепеним решењем о експропријацији. Ако је такав захтев поднет после доношења првостепеног решења о експропријацији, о њему ће се решавати у одвојеном поступку.

Решење о експропријацији је правно везан управни акт. Ако орган утврди из предлога за експропријацију, односно из поднетих исправа да су испуњени сви законом предвиђени услови, решењем ће дозволити експропријацију непокретности, у противном ће одбити предлог за експропријацију.²⁹

Решење којим се усваја предлог за експропријацију, поред општих елемената предвиђених Законом о општем управном поступку (члан 206), треба да садржи и: назначење корисника експропријације; назначење непокретности која се експроприше, уз назначење података из катастра непокретности или других јавних књига у којима се уписују права на непокретностима; назначење власника непокретности са његовим пребивалиштем или седиштем; назначење сврхе експропријације, односно објекта ради чије се изградње непокретност експроприше; посебне обавезе корисника експропријације у случају да је експроприсана непокретност обрадиво пољопривредно земљиште, објекат за сточарску производњу, смештај или прераду пољопривредних производа, стамбена зграда или стан, односно пословна просторија; обавезу власника односно држаоца, да непокретност преда у државину корисника експропријације, као и рок предаје; обавезу корисника експропријације да у року од 15 дана од дана правноснажности решења о експропријацији органу поднесе писмену понуду о облику и висини накнаде за експроприсану непокретност.³⁰

Решење о експропријацији је по својој правној природи конститутиван управни акт. Његово правно дејство испољава се у томе што корисник експропријације даном правноснажности одлуке о накнади, односно даном закључења споразума о накнади за експроприсану непокретност (следећа фаза експропријационог поступка), стиче право да ступи у посед експроприсане непокретности, чиме се остварује сврха експропријације.

Под одређеним условима, корисник експропријације може и раније ступити у посед експроприсане непокретности.

²⁹ Закон о експропријацији, члан 29. став 3.

³⁰ Имајући у виду овакву законом прописану садржину, очигледно да је решење о експропријацији индивидуалан управни акт. Насупрот тога, у теорији постоје и супротна гледишта, да се ради о генералном управном акту. В. С. Јилић, *Управно право*, Београд, 1995, стр. 405.

Тако, ако се оцени да је то потребно ради хитности изградње одређеног објекта или извођења радова, на захтев корисника експропријације, може му се експроприсана непокретност предати и пре правноснажности одлуке о накнади, односно пре дана закључења споразума о накнади, али не пре доношења другостепеног решења о експропријацији.

Ако предлог за експропријацију буде у даљем поступку (управном спору) правноснажно одбијен, овакву раније предату непокретност, корисник експропријације је дужан да врати власнику и да му накнади штету.

Такође, ако се експропријација врши ради изградње објекта за потребе електродистрибуције (за производњу, пренос или дистрибуцију електричне енергије), непокретност се на захтев корисника експропријације може предати ради привођења намени, већ по *коначности* решења о експропријацији, под условом да је корисник експропријације поднео писмену понуду о облику и висини накнаде за експроприсану непокретност.³¹

У овим случајевима, одлуку о ранијој предаји непокретности, не доноси општинска управа као доносилац првостепеног решења о експропријацији, већ Министарство финансија.

Такође и о жалби против првостепеног решења о експропријацији решава Министарство финансија.

3.1.3. Утврђивање и плаћање накнаде за експроприсану непокретност

Утврђивање и плаћање накнаде за експроприсану непокретност је завршна фаза поступка експропријације.

Од стране једног већег броја аутора, блиских цивилистичком схватању експропријације, ова фаза се представља као централна фаза експропријационог поступка.³²

Међутим, накнада за експроприсану непокретност је само један од битних елемената експропријације, али не и њено основно обележје. Правна природа експропријације огледа се у принудној промени права својине на непокретности, а не у накнади за промену, односно ограничење својине, као што је случај код купопродаје. Према томе, централна фаза експропријационог поступка, у којој се

³¹ Практично, разлика између овог и претходног случаја ранијег ступања у посед експроприсане непокретности, постојаће само ако је решење о експропријацији постало коначно по основу пропуштања власника експроприсане непокретности да изјави жалбу.

³² В. Д. Стојановић, *Експропријација и њена накнада*, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1—2/70; Т. Ачански, *Експропријација и њена накнада*, *Наша законитост*, бр. 10—11/84; Б. Ђирковић, *Експропријација и накнада у југословенској праву*, Београд, 1979, стр. 78—86; Ј. Салма, о. с., стр. 30.

остварује сврха експропријације, представља доношење акта о експропријацији, а фаза утврђивања и плаћања накнаде служи само њеној реализацији.

Ова фаза експропријационог поступка има свој **обавезан** део, који се одвија пред органом управе и **факултативан** део, који се одвија пред судом.

Након правноснажности решења о експропријацији, служба за имовинско-правне послове општинске управе дужна је да одмах, без одлагања, закаже усмену расправу за споразумно одређивање накнаде. У току припреме за усмену расправу, корисник експропријације је дужан да у року од 15 дана до дана правноснажности решења о експропријацији поднесе *писмену понуду* о облику и висини накнаде. Орган је дужан да ту понуду без одлагања достави ранијем власнику непокретности на одговор. Истовремено, и орган ће прибавити обавештења о чињеницама које могу бити од значаја за споразумно одређивање накнаде.

Циљ ове усмене расправе је да странке постигну сагласност о облику, висини и начину давања накнаде за експроприсану непокретност. Стога, склапање споразума о накнади за експроприсану непокретност, има сва обележја института поравнања у управном поступку.³³

Дакле, с обзиром на то да је у овој фази експропријационог поступка акценат на начелу слободе уговарања, то улога органа управе није у одлучивању о накнади за експроприсану имовину (ауторитативно иступање), већ у настојању да до споразума странака дође, указујући им при том на њихова права и обавезе (неауторитативно иступање).³⁴

Истовремено, дужност органа је и да води рачуна о заштити јавног интереса. Орган ће одбити закључење споразума о накнади за експроприсану непокретност ако би он био у супротности са позитивним прописима, као и ако би био на штету јавног интереса, јавног морала или правног интереса трећих лица.³⁵ Против оваквог решења општинске управе којим се одбија закључење споразума о накнади за експроприсану непокретност, не може се изјавити посебна жалба, нити се може водити управни спор.

³³ Закон о општем управном поступку, члан 134.

³⁴ „Коначан успех читавог овог посла у многоме зависи од умјешности службеног лица које води поступак. Од посебне је важности његово схватање властите улоге у поступку одређивања накнаде која мора бити надасве активно усмјерена у помагању странкама да пронађу обострано задовољавајуће решење. Пасивни став водитеља расправе може унапријед читав поступак осудити на неуспјех и управо допринијети покретању поступка пред судом.” И. Борковић, *Накнада за експроприрану имовину и њезин режим у југославенском праву*, стр. 74.

³⁵ Овај део обавезе органа произлази из одредаба Закона о општем управном поступку (члан 134. став 2), којима је регулисан институт поравнања у управном поступку.

Ако до споразума странака дође, њиме морају бити одређени посебно облик и висина накнаде, као и рок у коме је корисник експропријације дужан да испуни своје обавезе.

Такав споразум се онда уписује у записник, и моментом потписивања записника од стране странака, он добија снагу извршне исправе, што значи да се може тражити и његово принудно извршење. Од природе преузете обавезе странака зависи и надлежност органа за принудно извршење. Ако је у питању новчана накнада, принудно извршење ће спроводити општински суд, а у случају свих других (неновчаних) облика накнаде, принудно извршење ће спроводити општинска управа.

Ако до споразума странака о накнади за експроприсану имовину не дође у року од два месеца од правноснажности решења о експропријацији, односно ако орган одбије закључење споразума, доставиће све списе предмета надлежном општинском суду ради даљег одређивања накнаде, чиме започиње други (факултативан) део ове фазе експропријационог поступка. Овај део поступка одвија се пред месно надлежним *општинским судом* у ванпарничном поступку.

У случају да орган не поступи овако, односно да не пренесе у судску надлежност решавање о питању накнаде за експроприсану непокретност, и саме странке се могу непосредно обратити суду са захтевом за одређивањем накнаде за експроприсану непокретност.

3.2. Посебан (ванредан) поступак експропријације

Посебан поступак експропријације примењује се за експропријацију непокретности која се налази на подручју захваћеном елементарном непогодом већег обима (земљотрес, поплава, пожар, еколошки удес и сл.), када је то потребно ради изградње објеката или извођења радова којима се отклањају последице проузроковане том непогодом.³⁶

За однос посебног и општег експропријационог поступка важи принцип супсидијарне примене правила општег поступка.

С обзиром на то да је посебан (ванредан) експропријациони поступак настао из разлога хитности, његове специфичности се и огледају у знатном поједностављењу у односу на иначе доста сложену, а тиме и спору процедуру општег експропријационог поступка.

Тако је у овом поступку у потпуности изостављена фаза утврђивања општег интереса.³⁷ Уместо споре процедуре утврђивања оп-

³⁶ Раније се посебан поступак примењивао и за експропријацију комплекса земљишта, када је то било потребно ради изградње грађевинских објеката или припрему и уређивање земљишта за такву изградњу (Закон о експропријацији СР Србије, члан 75—79).

³⁷ Раније се и у посебном експропријационом поступку морало утврдити постојање општег интереса (Закон о експропријацији СР Србије, члан 41. став 2).

штег интереса (која може да траје до 90 дана), Влади је дато у надлежност да одређује подручја и време за које ће се вршити експропријација по овом поступку, што самим тиме подразумева и њену сагласност у погледу постојања општег интереса за експропријацију.

Даље поједностављење поступка огледа се и у томе, што корисник експропријације може тражити да ступи у посед непокретности ради привођења сврси, већ на основу *коначности* (а не правноснажности!) решења о експропријацији. Штавише, на захтев корисника експропријације, *скућити* *ошћине* може дозволити да му се непокретност преда већ после доношења првостепеног решења о експропријацији, ако је то неопходно због хитности извођења радова.

Поред потпуне експропријације, по одредбама посебног експропријационог поступка земљиште се може и привремено заузети (облик непотпуне експропријације), када је то потребно ради постављања и изградње привремених објеката. Специфичност експропријационог поступка у овом случају огледа се и у томе што жалба против решења о привременом заузимању земљишта нема суспензивно дејство.

4. АДМИНИСТРАТИВНИ ПРЕНОС

Ако је у питању одузимање, ограничавање или пренос права на непокретностима које су у државној или друштвеној својини на другог носиоца права непокретности који је такође у државној или друштвеној својини, ради се о административном преносу.

У случају административног преноса није у питању експропријација у правом смислу речи, јер овде нема преноса права својине, већ само права коришћења непокретности. Стога, за административни пренос важе, у одређеном смислу посебне одредбе у односу на општи експропријациони поступак.

За спровођење поступка и доношење решења о административном преносу надлежна је служба за имовинско-правне послове општинске управе. Такође, и општи интерес за одузимање или ограничавање права коришћења непокретности у државној или друштвеној својини се утврђује на исти начин као и код општег експропријационог поступка. Међутим, правила за утврђивање накнаде су нешто другачија у односу на експропријацију у правом смислу речи.

С обзиром на то да је у случају административног преноса, носилац права на земљишту или другом природном богатству та права стекао по правилу без накнаде, има право на накнаду само за рад и средства уложена у то земљиште или друго природно богатство. Стога је и поступак утврђивања накнаде код административног преноса знатно једноставнији, а самим тиме је у пракси и много краћи у односу на општи експропријациони поступак.

Након већ донетог решења о експропријацији, уз испуњење одређених услова, може доћи и до деекспропријације непокретности.³⁸

Деекспропријација се може јавити у два облика: 1. као одуста-
нак од предлога за експропријацију и 2. као *поништај* или *измена*
правноснажног решења о експропријацији.

5.1. Одустајак од предлога за експропријацију

С обзиром на то да се код експропријације ради о управном поступку који се води поводом захтева странке, предлагач, односно корисник експропријације од свог предлога (захтева) може одустати све до *правноснажности* решења о експропријацији.³⁹

У том случају, служба за имовинско-правне послове општинске управе, као орган који решава (или је решавао) у првом степену, закључком обуставља даље вођење експропријационог поступка, а сва евентуална спорна имовинско-правна питања решиће суд опште надлежности.

5.2. Поништај или измена правноснажног решења о експропријацији

С обзиром на питање иницијативе за покретање, овај облик де-експропријације може имати два подоблика: 1. поништај или измена правноснажног решења о експропријацији на *заједнички захтев* корисника експропријације и ранијег власника непокретности; и 2. поништај или измена правноснажног решења о експропријацији само на *захтев ранијеј власника* непокретности.⁴⁰

5.2.1. Правноснажно решење о експропријацији ће служба за имовинско-правне послове општинске управе, као доносилац првостепеног решења, поништити или изменити увек када то заједнички

³⁸ Деекспропријација непокретности је термин који нема подлогу у закону, већ је искључиво теоријског домаћаја. Њиме се означава поновно успостављање ранијег правног стања на већ експроприсаној непокретности. Наравно, говорити о деекспропријацији има смисла само онда ако се ранијем власнику може вратити експроприсана непокретност. Ако су извршени знатнији радови, на пример ако је срушена зграда и изграђена нова, бесмислено је говорити о деекспропријацији.

³⁹ Ово је уједно и одступање у односу на правила Закона о општем управном поступку (члан 131), по коме странка од свог захтева може одустати у току целог поступка, што практично значи до доношења другостепеног решења.

⁴⁰ Законом о експропријацији се прописивање ових облика деекспропријације, поред већ постојећих ванредних правних средстава из Закона о општем управном поступку (члан 249—269), практично уводи ново ванредно правно средство.

захтевају корисник експропријације и ранији власник непокретности.⁴¹

5.2.2. Само на захтев ранијег власника непокретности, служба за имовинско-правне послове општинске управе ће правноснажно решење о експропријацији поништити или изменити, ако корисник експропријације у року од *шри године* од дана правноснажности одлуке о накнади (односно од дана закључења споразума о накнади), није извршио, према природи објекта, *знајиније радове* ради чијег је извођења експропријација одређена.

Ако је експропријација одређена за потребе експлоатације рудног блага на површинским коповима, онда се овај рок за подношење захтева продужава на шест година.

Сва евентуална спорна имовинско-правна питања, и код овог облика деекспропријације, ако их странке не реше споразумно, решеће суд опште надлежности.

6. ВОЂЕЊЕ ЕВИДЕНЦИЈА

Поред наведених права и дужности, улога органа управе у поступку експропријације, огледа се и у обавези вођења евиденције о експропријацији.

Служба за имовинско-правне послове општинске управе у оквиру своје службене евиденције, дужна је да води и евиденцију о експропријацији непокретности за територију те општине. Податке из ове евиденције, општинска управа је дужна да свака три месеца доставља Министарству финансија.

Ближу садржину, као и начин вођења евиденције о експропријацији непокретности прописује министар финансија.

7. ЗАКЉУЧНО РАЗМАТРАЊЕ

Поступак експропријације је веома сложен. Не само да постоје различите врсте и фазе овог поступка, него се он одвија и пред различитим врстама државних органа (органи различитих власти). Стога, од конкретне врсте и фазе поступка, зависи и улога органа управе у поступку експропријације.

У фази обављања припремних радњи за експропријацију, ако се она уопште и јави као фаза експропријационог поступка (у питању

⁴¹ Оваком формулацијом је знатно проширена (и продужена) могућност употребе овог ванредног правног средства у односу на ранији Закон о експропријацији СР Србије (члан 39. став 4), који је могућност подношења захтева за поништај (не и измену!) правноснажног решења ограничавао на рок од пет година од дана правноснажности решења.

је факултативни део поступка), улога управе је *одлучујућа*. Поводом предлога за дозволу вршења припремних радњи, поступак спроводи и о њему одлучује *Министарство финансија*.

У фази утврђивања општег интереса за експропријацију непокретности, одлучујућа улога припада Влади Републике Србије, а улога управе је само *посредничка*. Предлог за утврђивање општег интереса за експропријацију непокретности се подноси путем *Министарства финансија*.

Централну фазу експропријационог поступка, у коме се остварује сврха експропријације (принудна промена својине), представља фаза доношења акта о експропријацији, а улога управе у овој фази поступка је *одлучујућа*. Решење о експропријацији, након спроведеног поступка, доноси служба за имовинско-правне послове општинске управе. Ове послове решавања о експропријацији општинска управа обавља као поверене управне послове.

О евентуалном ранијем ступању у посед експроприсане непокретности (пре правноснажности решења о експропријацији), као и о жалбама на решење о експропријацији, одлучује *Министарство финансија*.

Завршну фазу експропријационог поступка представља утврђивање и плаћање накнаде за експроприсану непокретност и она има свој обавезан и факултативан део.

Улога управе у обавезном делу поступка је *посредничка* и огледа се првенствено у настојању да до споразума странака о накнади за експроприсану непокретност дође (неауторитативно иступање). Поред тога, њена улога је и у заштити правног поретка (јавног интереса). Орган управе ће одбити закључење споразума странака о накнади ако би он био противан позитивним прописима, као и ако би био на штету јавног интереса, јавног морала или правног интереса трећих лица.

Ако странке не постигну споразум о накнади за експроприсану непокретност, односно ако орган управе одбије његово закључење, наставља се факултативан део ове фазе експропријационог поступка који се одвија пред општинским судом, а улога управе у њему је *посредничка* и огледа се у достављању свих предметних списа суду.

Дакле, посматрано с аспекта целокупног поступка експропријације, и поред тога што у њему учествују органи различитих власти, почев од извршног органа (Владе), преко органа управе (Министарства финансија), органа локалне самоуправе (општинске управе), па све до суда (општински суд и Врховни суд), ипак можемо рећи да одлучујућа улога припада управи. Зато што је, с једне стране, активност управе везана за све фазе поступка, а поготово зато што је, с друге стране, у централној фази поступка — доношењу акта о експропријацији, у којој се и остварује сврха експропријације (принудни пренос својине), одлучујућа улога резервисана искључиво за управу.

Стога, сматрамо потпуно оправданим да се и даље институт експропријације, у свом највећем обиму, осим имовинско-правних елемената, изучава у оквиру наставне дисциплине управног права на правним студијама.

THE ROLE OF ADMINISTRATION IN THE PROCEDURE OF EXPROPRIATION

Mr Zoran Lončar

Summary

The paper presents the fundamental factors of expropriation (term, concept, history, law reasons, object, subjects) and the role of administration in the procedure of expropriation. From the aspect of whole procedure the author concludes that the state administration has a crucial role. Because of that in the law schools, expropriation in the largest volume would enter the scope of administration law.

Key words: expropriation, administration, procedure, administration law.

Момчило Д. Кнежевић
адвокат у Подгорици

НЕКА ПИТАЊА ОДНОСА „ПРЕЗУМПЦИЈЕ НЕВИНОСТИ” И ИЗУЗЕЋА СУДИЈА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ*

У члану 1. Закона о кривичном поступку (ЗКП) одређено је да је циљ кривичног поступка утврђивање правила којима се осигурава „да нико невин не буде осуђен”. Осуђени је лице за које је правноснажном пресудом утврђено да је кривично одговорно (криво) за одређено кривично дјело (чл. 147. тач. 3. ЗКП).

Једно од тих правила јесте претпоставка невиности (тзв. „презумпција невиности окривљеног”) као најважнија претпоставка која постоји у нашој кривичној процедури, утврђена у члану 3. ЗКП „нико не може бити сматран кривим за кривично дјело док то не буде утврђено правноснажном пресудом”, а истовјетно је изражена и као наш уставни принцип (у ставу 3. чл. 27. Устава СРЈ и ст. 3. члана 25. Устава РЦГ).

Претпоставка невиности јесте основно право сваког појединца (грађанина) и дефинисана је не само у нашем, него и у међународном праву (Универзалној декларацији о правима човјека, из 1948. године, у чл. 11. ст. 1; Међународном пакту о грађанским и политичким правима, из 1966. године, у чл. 14. тач. 2; Европској конвенцији о људским правима, из 1953. године, у чл. 6. ст. 2), а има значење: прво, да окривљени није дужан да износи своју одбрану и да је доказује и да терет доказивања, према томе, лежи на тужиоцу и супсидијарно на судији, односно судећем вијећу; и друго, да судија, односно судеће вијеће надлежног суда мора донијети ослобађајућу пресуду не само онда када је потпуно увјерен да је окривљени невин, него и онда када није потпуно увјерен да је крив, али није потпуно

* Рад примљен: 23. I 1997.

увјерен чак ни у његову невиност (остане сумњиво да ли је дјело учинио), зато што су у вријеме доношења пресуде постојали докази који су окривљеног у извјесној мјери теретили (али нијесу суд потпуно увјерили у његову кривицу „ако није доказано да је учинио дјело за које се оптужује” — чл. 350. ст. 3. ЗКП).

Према томе, одређено лице током трајања кривичног поступка, тј. до правноснажности пресуде, никако се не може сматрати кривим, оно је невино. Међутим након што пресуда којом одређено лице буде оглашено кривим за одређено кривично дјело, постане правоснажна (а то је када се више не може побијати жалбом или кад жалба није дозвољена — чл. 132. ст. 2. ЗКП) тренутком правоснажности пресуде том лицу се суштински мијења статус, јер се само од тог тренутка сматра кривим.

Веома су ријетки примјери у правној пракси да правоснажна пресуда којом је неко оглашен кривим буде укинута. То је једино могуће по ванредним правним љековима.

С обзиром на изложено о садржају „презумпције невиности” и њено цитирано одређење у чл. 3. ЗКП, поставља се питање да ли та претпоставка, као најважнија претпоставка која мора да постоји током трајања кривичног поступка, може несумњиво постојати у случају укидања правоснажне пресуде (поводом ванредног правног лијека) у поновном кривичном поступку код оних судија које су већ једном учествовале на ранијем главном претресу и биле донијеле ту пресуду, којом је било утврђено да је одређено лице криво за одређено кривично дјело, те таква пресуда постала и правоснажна.

Схватања сам да, у том случају, исте судије не могу у поновном суђењу, након укидања њихове правоснажне пресуде и стварно и несумњиво полазити од „презумпције невиности окривљеног” тј. сматрати да он, могуће, није крив. То због тога што је таква претпоставка супротна већ, једном, формираном и израженом ставу истих судија да је то лице криво и то у форми увјерења највећег степена (извјесности — истине) и такав њихов став био добио правну снагу. Објективно гледано то говори супротно. Јер, исте судије вршећи своју дужност у поновном кривичном поступку, када је већ једном код њих „нестала” претпоставка невиности полазиле би не од било какве претпоставке, већ од својих формираних увјерења да је то лице криво, а до којих увјерења су дошли током ранијег кривичног поступка. Супротна схватања немају ослоња на природно негативном односу већине људи према мишљењу и становишту које су већ једном створили ни у било каквом тумачењу садржаја одређења члана 3. ЗКП.

Наш ЗКП је у члану 39. таксативно (од тач. 1. до 5) набројао обавезне основе када судија — поротник не може вршити судске дужности, а у тачки 6. је одређен факултативни основ „ако постоје околности које изазивају сумњу у његову непристрасност”, чија примјена, практично зависи од процјене предсједника суда, као органа

судске управе, како и колико он узме да нека околност „изазива” сумњу у непристрасност одређеног судије у датом предмету, по ком основу је, у нашем случају, једино могуће тражити изузеће судија.

Напријед наведени разлози, затим случај одбијања мог захтјева као браниоца за изузеће (рекузацију) судија по основу тач. 6. чл. 39. ЗКП, да у поновном кривичном поступку не учествују исте судије Вишег суда у Подгорици, у јавности познатом предмету „браће Лаушевића” (правоснажна пресуда, којом је Жарко Лаушевић био оглашен кривим, због кривичног дјела убиства два и покушаја убиства једног лица, у прекорачењу нужне одбране, укинута је пресудом Савезног суда КЗС 1/90. од 22. 05. 1996. године, и враћена на поновни поступак и одлуку), као и примјери из раније праксе, навели су ме да предложим, да се тач. 5. чл. 39. ЗКП, допуни прописивањем још једног обавезног основа за изузеће судија, на начин што ће се, иза ријечи „ако је у истом предмету учествовао у доношењу одлуке нижег суда, или ако је у истом суду учествовао у доношењу одлуке која се побија жалбом” додати сљедеће ријечи: „или ако је у истом предмету учествовао на главном претресу и у доношењу (правоснажне пресуде) која је поводом ванредног правног лијека, укинута”.

Цитираном измјеном, односно допуном ЗКП, обезбиједила би се већа гаранција и сигуран механизам да се, у датим случајевима поновног суђења, обезбиједи услови за досљедно остваривање универзалног принципа „презумпције невиности окривљеног”, предвиђеног у истом Закону, тиме и растерећење судија које су већ раније, на означени начин, учествовале у кривичном поступку и биле донијеле правоснажну пресуду да је исто лице криво. То ради потпуне вјере у судство.

Овај предлог је у складу са смислом и систематиком ЗКП уопште, а тако говоре и одребења става 2. чл. 385, по коме је другостепеном суду дата могућност да, када у поступку по жалби укида првостепену пресуду, може „наредити да се нови главни претрес одржи пред потпуно измијењеним вијећем”.

Рјешења као у предложеној допуни позната су и прихваћена у кривичној процедури одређеног броја других држава, а била су прописана у параграфу 29. ст. 2. Законика судског кривичног поступка Краљевине Југославије, из 1929. године.

Уосталом, постојећи обавезни основи за изузеће судија из тач. 5. чл. 39. ЗКП, први пут су унесени новелама ЗКП из 1977. године, па би ова предложена допуна само слиједила и разложно употпуњавала одредбе о изузећу у том Закону.

Пошто је сада у току израда Закона о кривичном поступку, односно његових измјена и допуна, показује се оправданим да се и овај предлог размотри.

Слободан Перовић: „ПРАВНО-ФИЛОЗОФСKE РАСПРАВЕ”

Службени лист СРЈ, Београд, 1995, стр. 539*

С правом се може рећи да појава књиге професора Слободана Перовића *Правно-филозофске расправе* означава датум у нашој правној науци, „а значила би и у земљама много развијенијим од наше”, како то уме да каже професор Божић С. Марковић. О томе већ на први поглед сведоче питања која се у њој анализирају: правда и стечена права (9—14 с.), проблематика комутативне правде и накнаде штете (145—221 с.). Надовезује се, даље уговор као акт моралне и правне цивилизације (221—373 с.), јер су и уговор и деликт „две гране истог дрвета живота”, „саставни делови читавог хоризонта људских обавеза”, како вели професор Перовић. Томе следи део о правној држави и кризи правног система (373—427 с.). Овим разматрањима додата је и ауторова Усмена реч (427—539 с.), у првом реду везана за последњих пет година рада Копаоничке школе природног права, чији је оснивач и главни представник професор Перовић.

Ако се тражи основна идеја ове књиге, онда су то трагања и борба за праведно право и правну државу; али и више од тога, пред нама је целовито, оригинално и изграђено природноправно схватање. Перовићево учење изражено у хексагону природног права показује колико је плодно било бављење приватним правом. На темељу дугогодишњих истраживања превасходно везаних за ову важну област правног система изникло самосвојно схватање природног права, које спаја класично учење правде и природног права са модерном идејом људских права. Или другачије речено: „Свака доктрина о људским правима мора у извесном смислу да буде доктрина о природним правима”, како каже Макферсон, „људска права се могу афирмисати само као врста природних права”.

Затим, ако се Перовићево схватање посматра у склопу развитка наше теоријске мисли настале у области приватног права имајући у виду најистакнутије професоре Лицеја, Велике школе и Правног факултета у Београду: од Јована Стерије Поповића, Димитрија Матића, Глигорија Гершића, Андре Борђевића, преко Живојина Перића, Живана Спасојевића, донекле Борћа Тасића и Божићара Марковића, као заједничка црта српских теоретичара је оно што би се могло назвати двојством или дуалитетом правног феномена, али не само природноправног. Код Стерије и Матића то су природно и позитивно право. За Гершића, правом владају утилитарни и етички критеријуми. Према Борђевићу, право извире из историјске свести и закона; по

* Рад примљен: 27. III 1997.

Перићу, право је производ духа и материје док, према Спасојевићу, право сачињавају каузални и финалистички план. За Тасића, право је израз материјалних и духовних вредности друштва. За Марковића и Перовића, право је синтеза позитивног и праведног права, односно постојећег и природног права.

Међутим, у погледу пређеног пута од цивилног права, као основног подручја бављења, ка филозофији права као и у оригиналности изведеног природноправног учења, Перовић представља јединствену појаву у нашој новијој и не само новијој правно-филозофској мисли. Тако, на пример, Матићева главна духовна преокупација била је филозофија, док је право остало у другом плану његовог интересовања. Или Перићев општи став према основним проблемима теорије и филозофије права може се реконструисати из написа систематски неповезаних, насталих током првих пет деценија овога века. Што се тиче Перовићевог теоријског обухватања права, оно се развијало, временом богатило, на основама темељног познавања филозофије, односно правно-филозофске мисли, наше традиције, позитивног права и његовог живота да би нам се у *Правно-филозофским расправама* представило у пуној својој раскоши, дубини и лепоти као природноправно схватање.

Из мозаика правних питања аутор се посебно задржава на извору и садржини природног права, односу природног права према позитивном и правној свести. У погледу извора и садржине природног права он издваја оне карактеристике које се, углавном, појављују у свим правцима школе природног права. Тако је позитивно право парцијално, национално, хетерономно, променљиво, док је природно право непромењиво, аутономно, вечно, праведно по себи. Позитивно право има увек државну силу, докле природно има ту санкцију ако се та два права подударају.

С обзиром на темељ, извор природног права, могуће је извршити класификацију правца школе природног права. Може се говорити о плуралитету концепција. Извор природног права су ум и чулност, а да би право било праведно, закључује Перовић, треба да је мање чулности а више умности.

Када је реч о садржини природног права, оригинално Перовићево схватање изражава се у хексагону природног права. Људи самим чином рођења имају природно право на живот — то је прво природно право. Пошто човек живи у заједници на основу његовог социјалног нагона, он има право да живи у рационалној слободи, тј. слободи која не ограничава слободу других. То је право на слободу у рационално умном смислу. Из та два основна природна права: права на живот и права на слободу проистичу и остала. Најпре, право на имовину и привредну делатност. Затим, човек има право на тековине цивилизације, научне, уметничке, техничко-технолошке, културне уопште. Даље, с обзиром да је човек друштвено биће и да ова своја четири права остварује у заједници, његово право је да једнако поступа у једнаким случајевима — комутативна правда уз коректив дистрибутивне правде. Тако је пето право право на правду. И најзад, природна права, а међу њима право на правду, могу се остварити само у оквиру правне државе, те је шесто природно право — право на правну државу.

Хексагон природних права није савршен, затворен систем класификације, јер таквог јединственог система ни нема, наглашава Перовић. Али он је истовремено обухватан, прегледан, логичан, у њему све дисциплине налазе своје посебности, али и своје изворне општости. Преко тога остварује своју улогу инспирације, стимулативан је за даља истраживања, јер упућује на читав низ правца којима се оно може даље усмерити.

На овај начин Перовић је поставио не само камен темељац у раду Копаоничке школе, чиме је школа добила свој програм, него и шире, у промишљању права, те се с правом може говорити о повратку школи природног права. Тиме се на ширем теоријском плану напушта до скоро искључиво марксистичко поимање права као у закон претворене воље владајуће класе.

Слика плодотворности правно-филозофских схватања професора Перовића не би била ни потпуна, поред тога што не би била ни тако особена, ако би се изоставио један њен важан део, „Усмена реч”. Осим излагања „Правда и достојанство суда” сви остали написи у њему везани су за сесије Копаоничке школе. Преко њих може се пратити како су се Перовићеве идеје везане за утемељење школе развијале, употпуњавале, изоштравале, па је „Усмена реч” део сведочанства о развојном путу Копаоничке школе рационалног природног права. „Свака сесија ове школе са својим публикованим речима представља један напор да се на том старом здању догради један свој доклат, свој мали прозор са кога ћемо боље видети океан права или пустињу неправда” (519). А професор Перовић нам се открива као врстан говорник у античком смислу речи: богате ерудиције, бујне и упечатљиве мисли, чији је говор састављен као жива и стварна суштина, на шта нас подсећа Платон. Читајући поново беседе, не само реченице већ и поједине речи често је пратила читава поворка живих, мисаоних и осећајних асоцијација, позивајући на размишљања и помажући у томе.

С обзиром на карактер овог дела на крају треба нешто рећи и о Перовићевом стилу. И најсложенија и најапстрактнија питања излаже прецизно и систематски уз навођење извора и богате литературе. Све то говори да је проблематику покренуту у овој књизи промишљао дуго, способан да прими у себе све богатство животне динамике. Пуноћа значења Перовићевих казивања огледа се у богатству идеја, сликовитим поређењима, примерима снажних и особених израза. Не може се заборавити упечатљив доказ о односу правде и права „као што у животу нашем душа ратује с телом, као што у природи дуси ратују са небесима, тако и када је реч о правном поретку у њ ратује правда с постојећим правом. Има ли живота без душе, има ли природе без небеса, има ли права без правде?” Или за испуњење уговора као моралне обавезе позивањем на Гетеа: „Зар није доста што ће реч коју сам дао свих дана бити мој господар”. Ево и неочекиваних речи са отварања једног копаоничког скупа: „Увек у овим нашим данима када наше мисли овде супротстављамо као да природа чује наше мисли, па и она ускочила своју мећаву... Као да ту има неке симболике.”

У свим тим сликама и поређењима има много драгоценог смисла који нам је потребан и који тражимо свуда узалуд, како каже Андрић, а налазимо га само у поезији понекад. У том погледу, мада се ради о оригиналном, сложеном и обимном научном делу, по ко зна који пут уверили смо се у вредност лепоте, њене бескрајне разноликости, њене оплеменењујуће снаге и њене дражи. А једно од обележја науке мора да буде и лепота. И у томе је професор Перовић успео.

Исто тако, мада временски много касније, за професора Перовића важи оно што је професор Живан Спасојевић у својству декана рекао својим млађим колегама: „Будите слободни у свом раду, критикујте нас, отидите даље од нас и будите бољи од нас”, и он је тај завет испунио.

Овим, без сумње, није исцрпено све што би се имало рећи о природно-правном схватању професора Перовића. Ми смо се морали ограничити на

најглавније, али и то ће, сматрамо, бити довољно да се види велика научна вредност књиге професора Перовића. На крају, имајући у виду ову књигу, као и чињеницу да је у студији *Природно право и суд* (Београд, 1996, 133) насталој после изласка књиге *Правно-филозофске расправе* отишао још један корак даље, истовремено с нескривеним узбуђењем и радозналошћу очекујемо његове нове радове. А ми, његови сарадници, као и наша правничка јавност, остајемо искрено захвални професору Слободану Перовићу што нас је обогатио овим својим драгоценим делом.

Др Гордана Вукадиновић

НИКШИЋ—ЦЕТИЊЕ, 6. фебруар, 11. март 1997. — У парничним поступцима које су председник Републике, Владе и Скупштине Црне Горе покренули против лидера две најснажније опозиционе странке у Републици, због накнаде *ципете* учињене изјавама у *предизборној кампањи*, првостепени судови су одлуке у корист тужилаца донели после првог рочишта, без саслушања странака и прихватања било каквих доказних предлога тужених. Тим поводом један од заступника тужених, београдски адвокат Слободан Шошкић, оценио је да су судови поступали по политичком диктату, а да се тужбе не темеље на тежњи ка заштити вредносног система у коме су стварни објект заштите част и углед тужилаца, већ на стварању атмосфере ћутања и потискивања сваког критичког става.

* * *

ХАГ, 10. март 1997. — Пред Међународним трибуналом за ратне злочине извршене на територији претходне Југославије почело је прво суђење за командну одговорност против четворице оптужених за злочине над босанским Србима у логору Челебић. Како је овај процес у јавности називан „муслимански случај” јавни тужилац, г. Ерик Осберг, нашао је за потребно да у уводној речи нагласи да су на оптуженичкој клупи појединци оптужени за тешка кршења међународног хуманитарног права, а не било која вера, нација, држава, ентитет или организација.

* * *

БЕОГРАД, 10. март 1997. — Министар за информисање у Влади Републике Србије, г-ђица Радмила Милентијевић, представила је прву радну верзију Закона о јавном информисању. У стручним круговима радна верзија је наишла на веома неповољан пријем; оцењена је као рестриктивна, монополистичка у корист државних медија и дискриминаторна у односу на приватно власништво. Француски посланик, г. Кристијан Дипи, оповргао је тврдњу творца радне верзије да је ова урађена, између осталог, и по угледу на француски закон и истакао да радна верзија представља још један корак удаљавања Србије и Југославије од OEBS.

* * *

БЕОГРАД, 10. март. 1997. — На седници Иницијативног одбора за оснивање Друштва судија Србије за председника привременог Управног одбора изабран је судија Врховног суда Србије, др Зоран Ивошевић. У образложењу за оснивање Друштва, између осталог, наводи се забрињавајућа појава да су и поједине судије и судска већа, решавајући у споровима везаним за зако-

нитост другог круга избора за локалне органе власти, грубо нарушили принципе законитости, независности и самосталности и подлегли политичким и другим утицајима, чиме су довели у питање професионалну част и достојанство свих судова и судија у Србији и створили потребу за организованим, заједничким и сталним акцијама једног специјализованог Друштва. Друштво ће се залагати за установљење новог система избора судија, нов начин финансирања судова, стручно усавршавање и сарадњу судова са научним институцијама у земљи и иностранству, доследно спровођење начела поделе власти и судијску етику.

* * *

БЕОГРАД, 24. март 1997. — Влада Републике Србије изнела је на јавну расправу радну верзију *Закона о својинској трансформацији*, са идејом да Закон буде усвојен и да почне да се примењује од 1. VII 1997. године. У првим реаговањима стручњака изнесене су примедбе да је задржана необавезност приватизације, да су повећане ингеренције Владе у погледу јавних предузећа, да је процес трансформације временски остао неорочен, да је изостала ваучерска приватизација и да се лако може претпоставити да ће приватизовани капитал завршити у уском кругу власника.

* * *

БЕОГРАД, 24. март 1997. — Истога дана су у контролу *Привредног суда* у Београду дошле комисије Вишег привредног суда, Врховног суда, Министарства правде, Министарства финансија и буџетска инспекција. Овај догађај, за који кажу да представља преседан у историји југословенског правосудја, приписује се политичким притисцима и повезује са чињеницом да је исти суд дан раније донео решење о привременој мери којом се ПТТ Србија забрањује да искључи релеј Авала—Јастребац преко кога је БК телевизија емитовала програм за око 60% територије Србије, да је масовно поништавао решења Агенције за процену друштвеног капитала, да је председник тог суда био и председник Градске изборне комисије која је признала касније поништаване резултате избора и да су 35 судија тог суда потписници апела којим се од власти захтевало започињање разговора са опозицијом и уклањање полиције са улица у време протеста грађана због непризнавања изборних резултата.

* * *

НОВИ САД, 27. март 1997. — На *Катедри Адвокатске коморе Војводине* предавање о теми „Хексагон природног права и наша правна стварност“ одржао је проф. др Слободан Перовић, председник Удружења правника Југославије, председник Научног друштва Србије, главни и одговорни уредник часописа *Правни живот*, члан Словеначке академије наука и један од оснивача Копаоничке школе природног права. Проф. Перовић је говорио о хексагону природног права (право на живот, право на слободу, право на имовину, право на интелектуалну творевину, право на правду и право на правну државу), доприносу Копаоничке школе темељним начелима природног права и раскораку између ових начела и нашег позитивног права. Посебно је указао на три епитета војвођанске културе и науке као изразите доприносе рационалности права и природноправним вредностима: један ис-

казан у делима Доситеја, Боже Грујовића, Јована Стејића, Јована Стерије Поповића, Димитрија Матића и Јована Филиповића, други исказан више-деценијским излагањем *Гласника* Адвокатске коморе Војводине и његовој успешној теоријској оријентацији у неколико последњих година (при чему је као пример издвојио и похвалио број посвећен теми *Декарт и право*), а трећи исказан радовима савремених војвођанских правних мислилаца, учесника Копаоничке школе природног права. Заједно са проф. Перовићем у Адвокатској комори Војводине били су и проф. др Миодраг Орлић, председник Удружења правника Србије, проф. др Ратомир Слијепчевић, секретар Удружења правника Југославије и г. Драгослав Богићевић, судија Врховног суда Србије.

С. Б.

ОБУСТАВА ПОСТУПКА ПРЕД САВЕЗНИМ УСТАВНИМ СУДОМ

Ако је републички закон усклађен са савезним законом у току поступка за оцењивање сагласности републичког закона са савезним законом — Суд ће, по правилу, обуставити поступак.

Из образложења

Савезни уставни суд покренуо је, 1996. г., поступак за оцењивање сагласности одредбе члана 21. став 2. Закона о радним односима („Службени гласник РС”, бр. 45/91, 18/92, 22/93, 53/93, 67/93, 34/94, 48/94, 49/95, 53/95, 24/96. и 39/96) са Законом о основама радних односа („Сл. лист СРЈ”, број 29/96).

Оспореном законском одредбом било је прописано да радник може бити упућен на рад на одређено време у друго предузеће, на радно место које одговара његовој стручној спреми одређене врсте занимања, и без његове сагласности, а најдуже три месеца, а за рад наставника у васпитно-образовној установи — до краја школске године.

У току поступка, оспорена законска одредба усклађена је са савезним законом, тј. са чланом 18. Закона о основама радних односа: доношењем новог републичког закона о радним односима („Службени гласник РС”, број 55/96). Зато је Савезни уставни суд одлучио, сагласно одредби члана 66. став 1. Закона о Савезном уставном суду, да поступак у овој ствари обустави, пошто је оценио да нема разлога због којих би требало донети одлуку о томе да оспорена законска одредба, у време док је била на снази — није била у складу са савезним законом, и пошто је закључио да оспорена законска од-

редба није произвела неотклоњиве штетне последице ради чијег би отклањања требало донети одлуку о несагласности оспорене законске одредбе са савезним законом.

(Решење Савезног уставног суда, I У број 135/95, од 19. II 1997)

АДВОКАТСКА КОМОРА — ОСНИВАЧКА ПРАВА ОРГАНА УПРАВЕ ТЕРИТОРИЈАЛНЕ ЈЕДИНИЦЕ

Органи локалне самоуправе, односно органи управе локалне самоуправе не могу вршити оснивачка права према адвокатским коморама.

Из образложења

Одредбом члана 20. Одлуке о градској управи („Службени лист града Београда”, бр. 5/92, 18/92, 23/92, 11/93, 21/93, 10/94, 21/94. и 23/94) прописано је да Секретаријат Скупштине града Београда за управу, врши оснивачка права према Адвокатској комори града Београда.

Грађанин тврди да оспорена одредба наведене одлуке није сагласна са одредбом члана 68. Устава СРЈ, по којој је адвокатура самостална и независна делатност, и да орган управе у јединици локалне самоуправе не може имати никаква оснивачка права према Адвокатској комори града Београда.

Савезни уставни суд оценио је да оспорена одредба наведене одлуке, у делу који гласи: „... оснивачка права према Адвокатској комори града...” није сагласна са Уставом СРЈ.

Устав СРЈ јамчи, одредбом члана 68. грађанима и правним лицима, да им прав-

ну помоћ пружа адвокатура, као самостална и независна делатност, у складу са законом. При томе, имајући у виду и одредбе члана 74. Устава СРЈ, по којима се облици организовања за обављање самосталне делатности слободно организују и повезују, Савезни уставни суд налази да, кад је у питању адвокатура, њен положај као самосталне и независне делатности може бити уређен само законом. А то значи, сагласно одредби члана 6. став 2. Устава СРЈ и одредбама члана 77. тога устава о надлежностима СРЈ, да република-чланица, својим законом, уређује питања пружања правне помоћи грађанима и правним лицима посредством адвокатуре. То, по оцени Савезног уставног суда, не даје право органима локалне самоуправе да својим општим актима прописују да њихови органи управе врше оснивачка права према адвокатској комори, чак ни онда кад је у питању адвокатска комора основана за подручје одређене јединице локалне самоуправе. Законска обавеза оснивања професионалних организација адвоката за подручје одређене територијалне јединице не значи да су органи територијалне јединице оснивачи таквих организација, нити да они имају оснивачка права према тим организацијама. То право не исходи ни из чињенице што адвокатска комора на одређеном подручју може имати одређена јавна овлашћења, која не исходе из прописа органа локалне самоуправе, него из републичког закона о адвокатури. Однос државе према адвокатури може, дакле, бити предмет само законодавног уређивања. Никаквим актом правне снаге слабије од правне снаге закона, не може се уређивати положај адвокатуре, односно установљавати одређена права органа локалне самоуправе према адвокатури.

(Одлука Савезног уставног суда, III У број 80/96, од 19. II 1997)

СТАТУТ ПРЕДУЗЕЋА — ПОСТУПАК ЗА ДОНОШЕЊЕ

Савезни уставни суд одлучује о уставности, односно о законитости општих

аката, али не и о околностима у којима је донесен статут предузећа.

Из образложења

Грађанин је захтевао да Савезни уставни суд покрене поступак за оцењивање законитости Статута Предузећа С., истичући да у време доношења Статута нису, у Предузећу, постојали никакви други општи акти; да су органи управљања, и пословодни органи Предузећа; да су објекте Предузећа довели у „катастрофално стање”; да је Предузеће приватизовано породично, и да су постојале и друге околности чије постојање упућује на суд о незаконитости оспореног статута.

Сагласно одредбама члана 124. Устава СРЈ, Савезни уставни суд одлучује о уставности и законитости општих аката, односно о сагласности општих аката са савезним законом. Оспорени статут несумњиво је општи акт о чијој законитости Савезни уставни суд, начелно узето, може одлучивати. Али, за одлуку Суда о томе потребно је да постоји тврдња о несагласности оспореног статута са Уставом СРЈ, односно са савезним законом. Грађанин није истакао ниједан разлог који би упућивао на то да се с основом може поставити питање сагласности/несагласности оспореног статута са савезним законом. У таквом случају, Савезни уставни суд није дужан да о уставности, односно законитости оспореног статута одлучује са становишта постојања/непостојања одређених околности које би доводиле у питање друштвену вредност оспореног статута. Околности на којима је иницијатива у овој ствари заснована могу имати, евентуално, значаја за поступак других државних органа, уколико те околности значе прекршај обавезних прописа, или, можда, кривично дело.

(Решење Савезног уставног суда, III У број 217/96, од 19. II 1997)

ОДЛУКЕ САВЕЗНОГ УСТАВНОГ СУДА — ПРЕИСПИТИВАЊЕ

Одлука Савезног уставног суда не подлеже никаквом преиспитивању.

Савезни уставни суд, решењем од 1996. године, није усвојио иницијативу за покретање поступка за оцењивање сагласности одређених одредби Републичког закона о пензијском и инвалидском осигурању са Уставом СРЈ и Законом о основним правима из пензијског и инвалидског осигурања.

Грађанин истиче да применом оспорене одредбе републичког закона није могао да оствари одређено право из пензијског осигурања, које не може остварити ни сада, због тога што Савезни уставни суд није оценио неуставном оспорену одредбу републичког закона. Стога захтева да Савезни уставни суд „преиспита своје решење” којим није усвојио ранију иницијативу за оцењивање уставности оспорене законске одредбе.

Савезни уставни суд одбацио је захтев грађанина за обнову поступка, односно за „преиспитивање” свога ранијег решења.

Законом о Савезном уставном суду није прописано да у стварима одлучивања о уставности, односно законитости постоји обнова поступка, односно да Суд може „преиспитивати” своје одлуке. Нема, дакле, никакве могућности да Савезни уставни суд измени одлуку раније донесену у истој ствари — ни обновом поступка, ни „преиспитивањем” раније одлуке. Спор о уставности, односно законитости општих аката јесте такав — спор у којем донесена одлука постаје коначна и правноснажна њеним објављивањем и у којем, по природи тога спора, није могућна употреба средстава која се могу користити у поступку пред редовним судовима и другим државним органима.

(Решење Савезног уставног суда, I У број 96/96, од 19. II 1997)

УПОТРЕБА ОДРЕЂЕНОГ ПИСМА

Акт о правима из радног односа, исписан латиничним писмом, може бити предмет спора о правима из радног односа, у радном спору пред надлежним редовним судом.

Грађанину су одређени појединачни акти издати на латиничном писму. Због тога, грађанин сматра да му је повређено право на употребу српског језика и ћириличног писма, зајамчено Уставом СРЈ.

Савезни уставни суд одбацио је уставну жалбу против појединачног акта о правима грађанина из радног односа. Савезни уставни суд оценио је да појединачним актом исписаним латиничним писмом не може бити повређена слобода или право грађанина зајамчено Уставом СРЈ само због тога што је одређени акт о правима из радног односа исписан тим, а не ћиричним писмом. Уз то, имајући у виду што је у питању акт о правима грађанина из радног односа, и што је против тога акта обезбеђена друга правна заштита: у радном спору пред редовним судом, Савезни уставни суд оценио је да није надлежан да одлучује о уставној жалби у овоме случају, сагласно одредби члана 128. Устава СРЈ, будући да је грађанину обезбеђена заштита права пред редовним судом.

(Решење Савезног уставног суда, Уж број 8/96, од 09. II 1997)

ПОРЕЗ НА ПРОМЕТ — ВИСИНА ПОРЕСКИХ СТОПА

Висина пореске стопе одређене врсте пореза ствар је пореске политике законодавца.

Из образложења

Одредбом члана 32. тачка 3. Закона о основама пореског система („Сл. лист СРЈ”, број 30/969) прописано је да се нижа стопа пореза на промет производа примењује на промет, односно увоз опреме: машина, уређаја, апарата и резервних делова, осим путничких аутомобила и намештаја, тепиха, уметничких дела ликовне и примењене уметности, и других украсних предмета за опремање административних просторија.

Предузеће А. оспорило је уставност наведене законске одредбе због тога што сматра да се изузимањем путничких аутомобила из предмета на чији се промет плаћа нижа стопа пореза на промет предузећа која се баве делатношћу изнајмљивања аутомобила стављају у неповољнији положај него предузеће којима путнички аутомобил није основно средство за производњу, односно за пружање услуга.

Изузимање одређених предмета из пореза на промет, односно прописивање ниже стопе тога пореза за одређене предмете ствар је, по оцени Савезног уставног суда, пореске политике законодавца. То значи да Савезни уставни суд о уставности оспорене законске одредбе не може судити са становишта прописане висине пореских стопа, односно оцењивати да ли су те стопе примерене. У питању је, наиме, законодавно решење које припада ис-

кључиво законодавцу, у оквиру пореске политике коју он води у области пореза на промет. Савезни уставни суд не налази да је оспореном законском одредбом повређено уставно начело равноправности на штету покретача поступка за оцењивање уставности оспорене законске одредбе. Висина пореске стопе прописана је једнако за свакога ко се бави прометом путничких аутомобила. Није, дакле, у питању законска одредба која би се односила искључиво на Предузеће А., па се, због тога, ни са тога становишта не поставља питање уставности оспорене законске одредбе.

(Решење Савезног уставног суда, I У број 188/96, од 19. II 1997)

Изабрао и приредио
Душан Гајић
саветник Савезног уставног суда

ЗОЛТАН КОРХЕЦ
(1931—1997)

У шездесет шестој години живота, 8. фебруара 1997. године у Суботици је изненада преминуо познати суботички адвокат, правник и прегалац у култури, Золтан Корхец.

Золтан Корхец рођен је 31. маја 1931. године у Суботици. Основну школу завршио је у Чоки. За време рата похађао је језуитску гимназију у Калочи, а матурирао је 1949. године у Суботици. На Правном факултету у Београду дипломирао је 1954. године. У својој 29. години уписан је у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, као тада најмлађи адвокат. Читав радни век провео је у адвокатури.

Имао је широко образовање и био је врстан адвокат. Одлично је познавао српскохрватску, немачку и мађарску правну терминологију, па је од 1966. године био стални судски тумач за немачки и мађарски језик при Окружном суду у Суботици.

Дао је значајан допринос адвокатури и раду Адвокатске коморе Војводине: у периоду 1970—1973. године био је члан Управног одбора, Уређивачког одбора *Гласника* и Комисије за организациона и статутарна питања, а у каснијим мандатима и члан других стручних и радних тела Управног одбора.

Р. Ј.

СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА
одржане 28. 03. 1997. године

1. Бјелогрић Милан, дипломирани правник, рођен 12. 11. 1967. године, уписује се 28. 03. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Огњена Прице 17. — Брише се из Именика адвокатских приправника Бјелогрић Милан, адвокатски приправник код Попадић мр Војислава, адвоката у Новом Саду, са даном 28. 03. 1997. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

2. Стипић Иван, дипломирани правник, рођен 31. 08. 1953. године, уписује се 28. 03. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Димитрија Туповића 1.

3. Милошевић Драган, дипломирани правник, рођен 28. 07. 1966. године, уписује се 28. 03. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Кнежевцу, Краља Петра Првог Карађорђевића 18.

4. Милошевић Анђелија, дипломирани правник, рођена 13. 07. 1956. године, уписује се 28. 03. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Трг слободе 1.

5. Нађ Михаљ, дипломирани правник, рођен 06. 09. 1941. године, уписује се 28. 03. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Матка Вуковића 9.

6. Рис Стојанка, дипломирани правник, рођена 06. 11. 1961. године, уписује се 28. 03. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Темерину, Новосадска 17.

7. Поповић Бранислав, дипломирани правник, рођен 28. 05. 1932. године, уписује се 28. 03. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Александра Првог Карађорђевића 40.

8. Реда Дрид, дипломирани правник, рођен 21. 07. 1964. године, уписује се 28. 03. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Пећинцима, Прховачка 6.

9. Кујунџић Станка, дипломирани правник, рођена 22. 03. 1940. године, уписује се 28. 03. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Максима Горког 6.

10. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Савић Маја, рођена 24. 01. 1973. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Станивукровић Горана, адвоката у Новом Саду, дана 28. 03. 1997. године.

11. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Лазић Милена, рођена 06. 10. 1972. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Маричић Владимира, адвоката у Новом Саду, дана 28. 03. 1997. године.

12. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Бујдошо Ерика, рођена 26. 10. 1969. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Узелац Душана, адвоката у Новом Саду, дана 28. 03. 1997. године.

13. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Бољановић Мирослав, рођен 20. 05. 1970. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Николић Душана, адвоката у Сенти, дана 28. 03. 1997. године.

14. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Поповић Бранислав, адвокат у Зрењанину, са даном 27. 03. 1997. године, због пензионисања.

15. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Кујунџић Станка, адвокат у Суботици, са даном 27. 03. 1997. године, због пензионисања.

16. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Вишњић Владимир, адвокат у Новом Саду, са даном 01. 02. 1997. године, на лични захтев. — Лудошки Весна, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Вишњић Владимира.

17. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Милетић Петар, адвокат у Сомбору, са даном 15. 02. 1997. године, на лични захтев. — Терзић Дејан, адвокат у Сомбору, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Милетић Петра.

18. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Ивановић Драгољуб, адвокат у Новом Бечеју, са даном 15. 03. 1997. године, на лични захтев. — Зеребели Хајналка, адвокат у Новом Бечеју, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Ивановић Драгољуба.

19. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Тајковић Борбе, адвокат у Сремској Митровици, са даном 31. 03. 1997. године, на лични захтев. — Именовани и након пензионисања задржава чланство у Посмртном фонду Адвокатске коморе Војводине. — Весковић Живко, адвокат у Сремској Митровици, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Тајковић Борба.

20. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Зеџ Видосав, адвокат у Сомбору, са даном 01. 03. 1997. године, због пензионисања. — Попов Блануша Рената, адвокат у Сомбору, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Зеџ Видосава.

21. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Николић Милош, адвокатски приправник у Зрењанину, на адвокатско-приправничкој вежби код Николић Косте, адвоката у Зрењанину, са даном 19. 03. 1997. године.

22. Узима се на знање да Миковић Србану, адвокату у Панчеву, мирују сва права и обавезе адвоката, почев од 25. 02. 1997. године, због избора за председника Скупштине општине Панчево. — Босиљ Милана, адвокат у Панчеву, одређује се за привременог заменика Миковић Србану, адвокату у Панчеву.

23. Узима се на знање да Мрдовић Радмили, адвокату у Панчеву, мирују сва права и обавезе адвоката, почев од 26. 02. 1997. године, због избора за секретара Скупштине општине Панчево. — Ђурчин Душан, адвокат у Панчеву, одређује се за привременог заменика Мрдовић Радмили, адвокату у Панчеву.

24. Узима се на знање да је Граца Шоти Ева, адвокат у Кањижи, након привремене спречености, наставила са радом почев од 01. 03. 1997. године. — Конц Иштван, адвокат у Кањижи, разрешава се дужности привременог заменика Граца Шоти Еви, адвокату у Кањижи.

25. Узима се на знање да Јенча Трандафиру, адвокату у Ковину, мирују сва права и обавезе адвоката почев од 01. 01. 1997. године, због избора за председника Скупштине општине Ковин. — Лукић Милош, адвокат у Ковину, одређује се за привременог заменика Јенча Трандафиру, адвокату у Ковину.

26. Узима се на знање да је Буљчик Гордана, адвокат у Новом Саду, привремено спречена да обавља адвокатску делатност почев од 01. 03. 1997. године, због порођања.

ског одсуства. — Јовановић Добривоје, адвокат у Футогу, поставља се за привременог заменика Буљчик Гордани, адвокату у Новом Саду.

27. Узима се на знање да су Кристијан Јожеф, Животић Станислав и Паић Зоран, адвокати у Темерину, основали Удружену адвокатску канцеларију са седиштем у Темерину, Новосадска 395, почев од 06. 03. 1997. године.

28. Узима се на знање да су др Јовичин Александар и Берманов Јасна, адвокати у Новом Саду, основали Заједничку адвокатску канцеларију са седиштем у Новом Саду, Булевар ослобођења 43/1, почев од 15. 03. 1997. године.

29. Узима се на знање да је Рапајић Владета, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Мирослава Антића 3, почев од 10. 03. 1997. године.

30. Узима се на знање да је Петковски Горан, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Лазе Костића 13, почев од 01. 03. 1997. године.

31. Узима се на знање да је Мaziћ Зоран, адвокат у Темерину, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Новосадска 346, почев од 15. 03. 1997. године.

32. Узима се на знање да је Толди Анастасија, адвокат у Суботици, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Соње Маринковић 33, почев од 01. 03. 1997. године.

33. Узима се на знање да је Срдић Мира, адвокат у Руми, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу ЈНА 135, почев од 01. 01. 1997. године.

34. Узима се на знање да је Дамески Благоја, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Карађорђева 71, почев од 01. 03. 1997. године.

35. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 19. 02. 1997. године између ПП „ЗИМ Комерц“ из Арадша, и Милићев Живкице, адвоката у Зрењанину.

36. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 12. 02. 1997. године између Земљорадничке задруге „Пољопривредник“ из Великог Градишта и Крстановић Мирјане, адвоката у Новом Саду.

37. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 28. 02. 1997. године између ДПП „Миливој Лазин“ из Банатског Аранђелова, и Арновљев Љубомира, адвоката у Новом Кнежевцу.

38. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 28. 02. 1997. године између ДПП „Мајдан Рабе“ из Мајдана, и Арновљев Љубомира, адвоката у Новом Кнежевцу.

39. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 28. 02. 1997. године између Земљорадничке задруге „Банатско Аранђелово“ из Банатског Аранђелова, и Арновљев Љубомира, адвоката у Новом Кнежевцу.

Управни одбор

Уреднички одбор „Гласника“ моли своје сараднике да текстове за објављивање опреме уважавајући следеће сугестије:

- име, презиме, звање и занимање аутора исписати у левом углу прве странице изнад наслова, у прилозима за рубрике „чланци“ и „расправе“, а за рубрику „прикази“ и остале рубрике, на крају текста;
- радове куцати на пуној хартији само са једне стране листа, са таквим проредом и рубом да на једној страни има око 28 редова са по 60 словних места у реду;
- обим радова не би требало да прелази за чланке 15 страница, за расправе 10 страница, а за приказе и остале прилоге 6 страница;
- речи које треба да буду штампане латиницом, подвући црвеним, а речи које треба да буду штампане курзивом подвући црним или плавим;
- фусноте сврстати по редним бројевима на крају текста, у истом прореду као текст, уз навођење података овим редом: име или иницијал имена и презиме аутора, назив дела или часописа, број књиге или тома (ако постоје), место издавања, година издавања (за часописе број и годиште), број странице (иза скраћенице стр.); ознаку *op. cit.* користити уместо назива дела и места и године издавања када се исто дело поново цитира на прескок, а ознаку *ibid.* када се исто дело цитира узастопно;
- радове треба потписати и уз њих придодати податке о адреси, броју телефона и броју жиро рачуна аутора;
- уз чланке је пожељно придодати сажетак на српском (иза наслова) и енглеском језику (иза завршетка текста), са кључним речима, не дужи од половине једне куцане странице.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

излази 12 пута годишње
у месечним свескама

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 180,00 дин., за иностранство
40 USA долара (жиро-рачун број 45700-678-2-2047
са назнаком „за Гласник“)

Овај број закључен је 4. IV 1997. године.

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01 од 11. априла
1991. године на ову публикацију плаћа се основни
порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: Младен Мозетић, ГРАФИЧАР, Нови Сад

Штампа: ГРАФО-ОФСЕТ, Сремска Каменица

